

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalouden koulutusohjelma

Juridiikka

2013

Timo Lavi

RAJAT YLITTÄVÄ SIVIILI- JA KAUPPAOIKEUDELLISTEN SAATAVIEN PERINTÄ JA TUOMIOIDEN TÄYTÄNTÖÖNPANO EUROOPAN UNIONISSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Timo Lavi

RAJAT YLITTÄVÄ SIVIILI- JA KAUPPAOIKEUDELLISTEN SAATAVIEN PERINTÄ JA TUOMIOIDEN TÄYTÄNTÖÖNPANO EUROOPAN UNIONISSA

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia siviili- ja kauppaoikeudellisten saatavien perintää ja tuomioiden täytäntöönpanoa rajat ylittävissä asioissa. Perintää ja täytäntöönpanokelpoisuuden hakemista tutkitaan velkojakeskeisesti, mutta tutkimuksessa on välttämätöntä myös ottaa huomioon tuomioistuimelle asetettavat vaatimukset ja velallisen oikeussuojan takaavat säännökset. Toisaalta Euroopan Unionin piirissä solmittuja tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yleissopimuksia ja saatavien perinnän helpottamiseksi annettuja asetuksia tarkastellaan lainsäädäntöhistoriallisessa viitekehyksessä. Tutkimusongelmiin yritetään vastata esittelemällä asiaan liittyvän lainsäädännön sisältöä, esitöitä ja Euroopan Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

Oletettavasti velkojan käytettävissä olevat vaihtoehdot saattaa saatavansa täytäntöönpanon piiriin toisessa jäsenvaltiossa eroavat toisistaan sen perusteella, onko velkojalla asiasta jo kansallisen tuomioistuimen tuomio vai aloittaako hän oikeudellisen perinnän rajat ylittävässä asiassa ilman jäsenvaltiossa annettua tuomiota. Velkojan kannalta vaikeaksi koettua rajat ylittävää tuomioistuinprosessia täytäntöönpanokelpoisen tuomion saamiseksi on helpotettu säätämällä lukuisia vaihtoehtoisia ja jokaisessa jäsenvaltiossa samanlaisia menettelyjä.

Velkoja, jolla jo on kansallisen tuomioistuimen antama tuomio, tarvitsee tuomion täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttamiseksi Euroopan Unionin lainsäädännön soveltamista. Velkojan kannalta on valitettavaa, että nykyisessä Euroopan Unionin oikeusjärjestyksessä kansallisen tuomioistuimen antama tuomio ei ole suoraan täytäntöönpanokelpoinen toisessa jäsenvaltiossa. Tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva yleisasetus Bryssel I on säädetty vuonna 2001, mutta asetuksesta on hyväksytty uudistus, jota aletaan soveltaa tammikuussa 2015. Uudistuksen myötä siviili- ja kauppaoikeudellisessa asiassa annettu tuomio on täytäntöönpanokelpoinen myös muissa jäsenvaltioissa.

ASIASANAT: täytäntöönpano, Euroopan Unioni, perintä, Bryssel I, eurooppalainen maksamismääräysmenettely,eksekvatuuri

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business management | Jurisprudence

2013 | Total number of pages 51

Instructor Tapio Jaakkola

Timo Lavi

CROSS-BORDER LEGAL COLLECTION AND ENFORCEMENT OF JUDGMENTS IN CIVIL AND COMMERCIAL MATTERS WITHIN EUROPEAN UNION

The objective in this thesis is to research cross-border legal collection in civil and commercial matters within the EU. The viewpoint in this research is mainly on the creditor's side but it is de riguer to acknowledge the requirements of EU legislation towards the courts and regulation that provides legal protection to the debtor. The historical development of EU regulation is also presented to understand the difficulties in law-making and the current state of legislation. These themes are covered by presenting EU treaties, regulation and judicial custom by European Court of Justice. Among other objectives this thesis is trying to share valuable information about procedures that will help European creditors to collect their recieveables.

A creditor has alternative options to achieve enforceability for his claim if the matter has not been handled by any national court. The possible alternatives vary whether the creditor has a national court judgment or not. Starting legal proceedings in a foreign country is considered difficult and expensive. If the case is cross-border before the creditor takes any legal action, newly enacted EU regulations such as small claims procedure and European order for payment procedure should help creditor to achieve enforceable court order fast and relatively easy. Functionality of these two procedures is demonstrated in this thesis.

The judgment made by a member state court is not straightforward enforceable in other member states. The procedure in which court judgment is declared enforceable in a other member state is called exequatur. Exequatur was first established in Brussels treaty 1968 and tempered in Brussels I regulation in 2001. Exequatur procedure was partly overtaken by European Enforcement Order but such procedure is only available for uncontested claims. The exequatur procedure will be abolished in most civil and commercial matters after recently passed Brussels I reformation applies in January 2015.

KEYWORDS:

European Union, enforcement, regulation, Brussels I, exequatur, collection, European order for payment

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUOMIOIDEN TUNNUSTAMISEN JA TÄYTÄNTÖÖNPANON EUROOPPALAISIA KEHITYSKULKUJA	9
2.1 Yleissopimukset ja täytäntöönpanon kansainvälistyminen	9
2.2 2000-luvun uudistukset saatavien perinnän tehostamiseksi EU:ssa	11
3 YLEISSOPIMUSTEN MUKAINEN TÄYTÄNTÖÖNPANO	16
3.1 Yleissopimusten soveltamisala ja tuomioistuinten toimivaltasäännökset	17
3.2 Tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistaminen	20
4 BRYSSEL I -ASETUS	25
5 RIITAUTTAMATTOMIA VAATIMUKSIA KOSKEVA EUROOPPALAINEN TÄYTÄNTÖÖNPANOPERUSTE	28
6 YLEISEUROOPPALAISET MENETTELYT TÄYTÄNTÖÖNPANOKELPOISUUDEN SAAVUTTAMISEKSI	32
6.1 Eurooppalainen maksamismääräysmenettely	32
6.1.1 Maksamismääräysmenettelyn kulku	35
6.1.2 Tuomioistuimen tutkinta ja käsittely	35
6.1.3 Maksamismääräyksen tiedoksianto vastaajalle	36
6.2 Eurooppalainen vähäisiä vaatimuksia koskeva menettely	39
7 BRYSSEL I -ASETUksen SOVELTAMISEN NYKYTILA JA UUDISTAMINEN	42
7.1 Bryssel I -asetuksen soveltamisen nykytila	42
7.2 Uudistetun Bryssel I -asetuksen sisällöstä	43
8 ESITETYN EU-LAINSÄÄDÄNNÖN KÄYTÄNNÖN SOVELLUKSIA	45
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
LÄHTEET	50

KUVAT

Kuva 1. Aikajana yhdentymiskehityksestä yleissopimusten aikakaudella.	11
Kuva 2. Aikajana 2000-luvun säädöskehityksestä.	15
Kuva 3. Eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn kulku	38

1 JOHDANTO

Valtioiden oikeusjärjestyksen rajat aiheuttavat alati kansainvälistyvässä maailmassa vaikeuksia saatavien perinnälle ja rajoittavat merkittävästi velkojan mahdollisuutta toteuttaa oikeuksiaan. Kansainvälisessä prosessioikeudessa lähtökohtana on, että valtiolla ei ole velvollisuutta panna täytäntöön vieraan valtion tuomioistuinten päätöksiä. Erityisesti julkisoikeudellisten asioiden täytäntöönpanoon suhtaudutaan toisessa valtiossa kielteisesti.¹ Tämä johtuu valtioiden lainkäytön suvereniteetista, jota itsenäiset valtiot haluavat suojella. EU-maat ovat tosin unionin integraatiokehityksen myötä solmineet kahdenvälisiä sopimuksia esimerkiksi virka-avusta verojen perinnässä.

Rajat ylittävää siviili- ja kauppaoikeudellisten saatavien perintää on kuitenkin pyritty helpottamaan kansainvälisillä sopimuksilla. Suomi on muiden Pohjoismaiden tapaan noudattanut vastavuoroisuuden periaatetta tuomioiden tunnustamisessa ja täytäntöönpanossa. Vastavuoroisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että Suomi panee täytäntöön vain sellaisesta valtiosta peräisin olevia tuomioita, joissa suomalaiset tuomiot tunnustettaisiin. Suomi ei ole yksipuolisesti pannut täytäntöön muista valtioista tulevia täytäntöönpanoperusteita¹. Suomen linjasta poiketen useat Euroopan maat ovat kuitenkin yksipuolisestikin sallineet ainakin jossain määrin vieraan valtion antamien tuomioiden täytäntöönpanon. Kansainvälisten sopimusten solmiminen täytäntöönpanoasioissa edellyttää aina luottamusta toisten sopimusosapuolten oikeusjärjestykseen.

Euroopan Unioni on ottanut tavoitteekseen poistaa tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien liikkuvuutta rajoittavat esteet ja muodostaa toimivat sisämarkkinat. Tämän vuoksi EU onkin perustamisestaan asti pyrkinyt harmonisoi-
maan jäsenmaiden lainsäädäntöä ja luomaan uutta EU-lainsäädäntöä myös tuomioiden täytäntöönpanokelpoisuuden osalta. Integraatio on ollut hidasta, koska jäsenmaat ovat päättäväisesti suojelleet edellä mainittua lainkäytön suvereniteettia. 2000-luvun alusta alkaen on kuitenkin säädetty useilla asetuksilla vaihtoehtoisia menettelyjä täytäntöönpanoperusteen saamiseksi.

¹ Koulun 2009, s. 970

Yhteistä Euroopan unionin tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeville asetuksille on se, että ne eivät sinänsä kajoa kansallisiin prosessisäännöksiin, vaan luovat mahdollisimman pitkälle valtiosta riippumattomia menettelytapoja. Yhteneväiset menettelytavat eivät kuitenkaan poista kansallisen oikeuden vaikutusta tuomion tunnustamiseen, josta hyvänä esimerkkinä voidaan Euroopan unionin Bryssel I -asetuksessa säänneltyä *ordre public* -perustetta. *Ordre public* -perusteen mukaan ulkomaista tuomiota ei saa tunnustaa, jos tunnustaminen on selkeästi vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään.

Velkojan etua paremmin huomioivien kevennettyjen menettelyiden vastapainona velallisen etua suojellaan epäselviltä tai aineellisesti virheellisiltä tuomioilta ja niiden täytäntöönpanolta. Lisäksi lainsäädännön pitää olla sovellettavissa kaikissa EU-jäsenvaltioissa, vaikka jäsenvaltiot suojelevat kansallista oikeusperinnettään vierailta vaikutteilta. Huomaamme, että EU-lainsäätäjien tulee ottaa huomioon tavattoman paljon erilaisia asioita uudistukisissaan. Tästä johtuu myös yksityisoikeudellisen yhteistyön hidas ja asteittainen kehitys Euroopan Unionissa.

Kansainvälisten säädösten tulkinta

Eurooppalaiset yleissopimukset ja asetukset ovat etusijalla kansalliseen lainsäädäntöön nähden². Eurooppalaisen insolvenssioikeuden soveltaminen saattaa kuitenkin johtaa tulkintaongelmiin, kun kansalliset säännökset kohtaavat ylikansallisia säädöksiä. Asetuksen tasoiset säädökset ovat koko unionin alueella välittömästi sovellettavaa oikeutta, mutta lopullinen täytäntöönpano tapahtuu edelleen pääosin kansallisten säännösten mukaan. Euroopan unionin tasolla täytäntöönpanojärjestelmissä on merkittäviä eroja, jotka saattavat vaikeuttaa velkojan oikeuksien toteutumista, vaikka täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttaminen onnistuisikin kohdemaassa onnistuneesti.

Tavoitteellinen eli teleologinen tulkintamalli auttaa täytäntöönpanoa ja tunnustamista koskevia säännöksiä sovellettaessa. Teleologista tulkintamallia sovellet-

² Lindfors 2009, s. 981.

taessa yritetään tehdä päätös tavoitellen mahdollisimman pitkälti säädöksen tarkoituksen toteutumista. Ihmisoikeuksista yhdenvertaisuus tulee myös kasvatamaan merkitystä tulkittaessa uutta eurooppalaista lainsäädäntöä.

Euroopan unionin tuomioistuin toimii aktiivisesti tulkintakysymysten ratkaisemiseksi antamalla ennakkopäätöksiä sen käsiteltäväksi saatetuista asioista. Kansalliset tuomioistuimet ovat velvollisia noudattamaan ennakkoratkaisujen mukaista tulkintaa. Uudemmissa EU-säädöksistä on kuitenkin melko vähän ennakkoratkaisuja, jotka koskevat kansainvälistä ulosottoa. Soveltamisongelmia on mahdollista ratkaista myös EU-asetusten yhteydessä julkaistavien ns. selittävien muistioiden ja muiden esitöiden avulla.

2 TUOMIOIDEN TUNNUSTAMISEN JA TÄYTÄNTÖÖNPANON EUROOPPALAISIA KEHITYSKULKUJA

Toisen maailmansodan jälkeen alkanut syventyvä eurooppalainen yhteistyö on asettanut vaatimuksia tuomioiden liikkuvuudelle. Katsaus säädösten syntyhistoriaan selittää osaltaan tehtyjä lainsäädäntöratkaisuja.

2.1 Yleissopimukset ja täytäntöönpanon kansainvälistyminen

Euroopan talousyhteisön perustamissopimus (jäljempänä ”Rooman sopimus”) allekirjoitettiin Roomassa maaliskuussa 1957 ja se astui voimaan 1.1.1958. Tuolloiset perustajajäsenet Belgia, Länsi-Saksa, Ranska, Italia, Luxemburg ja Alankomaat ottivat tavoitteekseen muiden muassa yhteismarkkinoiden luomisen. Yhteisön perustamissopimuksen 3 artiklan c) kohdan mukaan yhteisön toimintaan sisältyy tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaata liikkuvuutta rajoittavien esteiden poistaminen. Jos tarkastellaan tätä tavoitetta siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden täytäntöönpanon kannalta, toimivat sisämarkkinat ensinnäkin lisäävät merkittävästi hyödykkeiden kansainvälistä liikkuvuutta ja siten myös kysyntää ulkomaisten tuomioiden täytäntöönpanolle. Toiseksi ulkomaisten kauppaoikeudellisten tuomioiden täytäntöönpanoa voidaan pitää myös edellytyksenä pääomien vapaalle liikkuvuudelle.

Rooman sopimus ei sisältänyt käytännön uudistuksia ulkomaiselle täytäntöönpanolle. Lähtökohtaisesti ulkomaisten tuomioiden täytäntöönpano oli maiden kahdenvälisten sopimusten varassa ja ulkomaisella tuomiolla oli kansallisessa oikeusprosessissa enintään näyttöarvoa. Huomioitavaa kuitenkin on, että täytäntöönpanoon liittyvät ongelmat olivat vähäisemmän liikkuvuuden vuoksi harvallukuisia.

Vuonna 1958 solmittiin myös New Yorkin yleissopimus, joka säätelä kansainvälisten välitystuomioidentuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Suomes-

sa yleissopimus astui voimaan asetuksella vuonna 1962 ja tähän päivään mennessä valtaosa maailman valtioista on ratifioinut sopimuksen, mukaan lukien Venäjä, Kiina ja kaikki EU-jäsenvaltiot. Välimiesmenettely sopii kuitenkin luonteensa vuoksi lähinnä yritysten välisiin laajempiin riita-asioihin. New Yorkin yleissopimuksen mukaan toisessa sopimusvaltiossa annettu välitystuomio on tunnustettava ja se on pantava täytäntöön alueella voimassa olevien menettelysääntöjen mukaisesti (yleissopimus, artikla 3). Merkillepantavaa on, että New Yorkin yleissopimus säätelee välitystuomioiden täytäntöönpanoa edelleen ja uudempikaan EU-sääntely ei koske välitystuomioita.

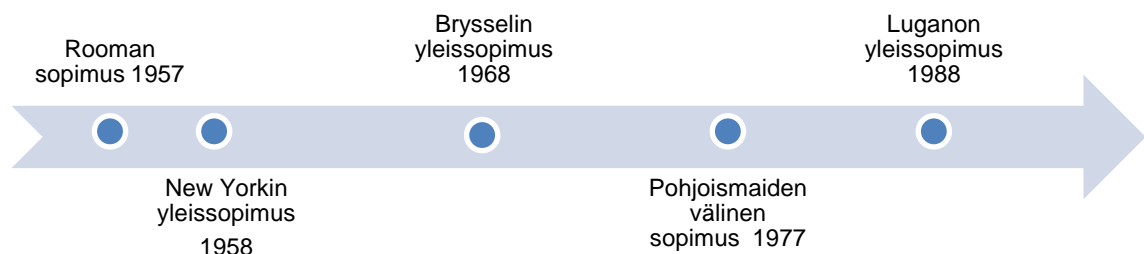
Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskeva Brysselin yleissopimus vuodelta 1968 selkiytti erityisesti tuomioistuinten toimivaltasäännöksiä. Näin ollen eurooppalaisissa kansainvälisluonteisissa asioissa toimivaltaisen tuomioistuimen (forum) löytäminen helpottui. Aiemmassa laintilassa kansallisten toimivaltasäännösten eroavaisuudet saattoivat saada aikaan tilanteen, jossa yksikään tuomioistuin ei voinut todeta itseään toimivaltaiseksi. Lisäksi Brysselin yleissopimuksessa omaksuttiin ensimmäistä kertaa muussa sopimusvaltiossa annetun tuomion automaattinen tunnustaminen.

Brysselin yleissopimuksen 31 artiklan mukaan toisessa sopimusvaltiossa annettu tuomio on pantava täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa, kun tuomio asiaan osallisen hakemuksesta on siellä julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi. Tuomion julistamista hakemuksesta täytäntöönpanokelpoiseksi tuomioistuimeksi järjestetyssä lainkäyttöelimestä kutsutaan eksekvatuurimenettelyksi. Menettely täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttamiseksi toteutetaan noudattamalla kansallisia prosessuaalisia säädöksiä. Eksekvatuurimenettely määriteltiin ensimmäistä kertaa Brysselin yleissopimuksessa.

Suomi, Islanti, Tanska, Ruotsi ja Norja solmivat 1977 Pohjoismaiden välisen sopimuksen yksityisoikeudellisia vaatimuksia koskevien tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Sopimus on käytännön sisällöltään Brysselin yleissopimusta vastaava. On huomioitava, että edellä mainituista valtioista sopimuksen syntyhetkellä Euroopan talousyhteisöön (ETY, nyk. EU) kuului ainoastaan

Tanska, joka sekin pysyi yksityisoikeudellisia asioita koskehtavan ETY-yhteistyön ulkopuolella. Unionin sopimukset eivät siten koskettaneet sopimusvaltioita ja Pohjoismaiden sopimus oli merkittävä edistysaskel Pohjoismaisten tuomioiden liikkuvuudessa. Pohjoismaiden sopimus korvattiin Luganon yleissopimuksella³.

Luganon yleissopimus vuodelta 1988 on sisällöltään käytännössä identtinen Brysselin yleissopimuksen kanssa. Sopimuksen tavoitteena olikin saada EU:n ulkopuoliset EFTA-maat liittymään yksityisoikeudelliseen eurooppalaiseen yhteistyöhön. Suomi liittyi sopimukseen heinäkuussa 1993 ja sitä sovelletaan edelleen EU-maissa, Norjassa, Sveitsissä ja Islannissa.

Kuva 1. Aikajana yhdentymiskehityksestä yleissopimusten aikakaudella.

Yllä olevasta kuvasta 1 havaitaan tuomioiden siviili- ja kauppaoikeudellisen yhteistyön suhteellisen hidastempoinen syventyminen.

2.2 2000-luvun uudistukset saatavien perinnän tehostamiseksi EU:ssa

Ulkomaisten tuomioiden täytäntöönpanon katsottiin sisältävän yleissopimusten voimaantulosta huolimatta ongelmia, joihin olisi parasta puuttua säätämällä menettelyä keventävää lainsäädäntöä. Eksekvatuurin hakeminen yleissopimusten mukaisesti on prosessina raskas ja usein velkojalle vieraassa valtiossa tapahtuva menettely. Velkojan asemaa heikentää lisäksi se, että eksekvatuuri on valtiokohtainen. Nämä epäkohdat tunnustettiin jo varhaisessa vaiheessa, mutta

³ Koulou 1996, s. 100

EU-valtiot eivät olleet ennen 1990-luvun loppua valmiita merkittävämpiin uudistuksiin yksityisoikeuden alalla.

Yksityisoikeudellisen yhteistyön kannalta tärkeä hallinnollinen uudistus saatiin aikaan Amsterdamin sopimuksella, joka astui voimaan 1.5.1999. Kyseisellä sopimuksella yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa siirrettiin osaksi Euroopan yhteisön perustamissopimusta. Amsterdamin sopimuksen IV osaston 65 artiklassa on määritelty sellaiset toimet, joilla varmistetaan sisämarkkinoiden moitteeton toimiminen ja joista voidaan siten sopimuksen mukaan säätää asetuksen tasoisesti. Artiklan 65 kohdassa a) mainitaan nimenomaisesti yksityis- ja kaupaoikeudellisissa asioissa annettujen tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano.

Pohjoismaiselta näkökannalta huomionarvoista on, että Tanska on jättäytynyt kokonaan Amsterdamin sopimuksen IV osaston artiklojen soveltamisalan ulkopuolelle⁴. Esimerkiksi edellä mainittu 65 artikla kuuluu IV osastoon. Tanskan ulkopuolelle jättäytyminen tarkoittaa käytännössä sitä, että Euroopan Unionin piirissä annetut mm. henkilöiden vapaata liikkuvuutta ja muita IV osastossa käsiteltäviä asioita säätelevät asetukset eivät sido Tanskaa. Tanskalla on tosin Euroopan Unionin kanssa yksityisoikeudellisiakin asioita koskevia erillisiä sopimusjärjestelyjä, joilla Euroopan Unionin lainsäädäntöä on ulotettu koskemaan kokonaan tai osittain myös Tanskaa.

Varsinaisessa yhteiseurooppalaisessa yksityisoikeudellisessa lainsäädäntötyössä edettiin kuitenkin maltillisin askelin. Yleissopimusten mukaisesta eksekvatuurimenettelystä ei oltu valmiita vielä vuosituhanen vaihteessa kokonaan luopumaan, mutta sitä haluttiin keventää vähentämällä tuomioistuimen suorittamaa tutkintaa menettelyn aikana. Tuomioistuinkäsittelyn painopistettä haluttiin siirtää vaatimuksen tuomioistuin vetoisesta täystutkinnasta pelkkien muodollisten edellytysten tutkimiseen.

Bryssel I -asetus astui voimaan 1.3.2002. Asetuksen mukainen menettely edellytti edelleen tuomion vahvistamista täytäntöönpanokelpoiseksi täytäntöön-

⁴ Lindfors, 2012, s. 22.

panomaassa, mutta asetuksessa on tarkkarajaisesti määritelty tuomioistuimen suorittaman tutkinnan sisältö, joka oli aiempaa huomattavasti suppeampi. Bryssel I -asetus toi myös parannusta tuomioistuinten toimivaltakysymyksiin. Uudemmissakin EU-asetuksissa viitataan edelleen Bryssel I -asetuksessa määriteltyihin toimivaltaperusteisiin.

Samanaikaisesti oli kuitenkin meneillään uusia ja kunnianhimoisia lainsäädäntöhankkeita eksekvatuurimenettelyn poistamiseksi kokonaan. Tampereella järjestettiin Eurooppa-neuvoston kokous lokakuussa 1999 Suomen toimiessa Euroopan Unionin neuvoston puheenjohtajana. Tampereella esitettiin, että luotaisiin erityiset menettelysäännöt rajat ylittäviä asioita varten, jotka koskevat vähäisiä kuluttaja- ja kaupallisia riitoja⁵. Neuvostoa ja komissiota kehoitettiin lisäksi muun muassa valmistelemaan prosessioikeudellista lainsäädäntöä rajat ylittäviä oikeustapauksia varten erityisesti seikoista, jotka ovat välttämättömiä oikeudellisen yhteistyön kannalta⁶.

Ensimmäisen erityisen menettelymuodon luomiseen meni kuitenkin useita vuosia. Euroopan komissio antoi vuonna 2002 Vihreän kirjan⁷, jonka tavoitteena oli antaa asiasta kiinnostuneille mahdollisuus esittää mielipiteensä uusien menettelyiden luomiseksi ja saatavien täytäntöönpanon tehostamiseksi. Vihreällä kirjalla yritettiin näin ollen saada selville eri intressitahojen näkemyksiä rajat ylittävästä täytäntöönpanosta. Tämä voidaan nähdä välttämättömänä askeleena kehittyvässä täytäntöönpanossa. Onhan kaikkien edun mukaista, että Unionissa säädettävä lainsäädäntö on tiukasti kiinni todellisuudessa ja mahdollisuus ilmaista näkemyksensä annetaan lainsäätäjän lisäksi niille, joita mahdollinen tuleva lainsäädäntö koskee.

Eksekvatuurista luovuttiin siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa ensimmäistä kertaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa 805/2004 riitauttamattomia vaatimuksia koskevan eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen käyt-

⁵ Tampereen Eurooppa-neuvoston kokous 15.-16.10.1999, puheenjohtajan päätelmät, kohta 30.

⁶ Tampereen Eurooppa-neuvoston kokous 15.-16.10.1999, puheenjohtajan päätelmät, kohta 38

⁷ KOM 2002/746, Vihreä kirja eurooppalaisesta maksusuoritusmääräyksestä ja toimenpiteistä vähäisiä vaateita koskevien oikeudenkäyntien yksinkertaistamiseksi ja nopeuttamiseksi

töönnotosta. Säädöstä alettiin soveltaa 21.10.2005 ja siitä käytetään kirjallisuudessa lyhennettä TEE-asetus. Asetuksen mukaisessa menettelyssä tuomio vahvistetaan tietyin edellytyksin eurooppalaiseksi täytäntöönpanoperusteeksi samassa valtiossa, jossa alkuperäinen tuomio on annettu. Velkojan kannalta menettely on huomattavasti helpompaa, koska vahvistamista voi hakea samasta tuomioistuimesta samalla kertaa, jossa itse tuomio annetaan. Lisäksi eurooppalainen täytäntöönpanoperuste on nimensä mukaisesti voimassa koko Unionin alueella. TEE-asetus ja Bryssel I -asetus ovat vaihtoehtoisesti sovellettavia menettelyjä, joissa velkojalla on vapaus valita haluamansa menettelymuoto.

Seuraava askel uudistustoimissa oli menettely, jossa annettu tuomio olisi ilman erillisiä vahvistustoimenpiteitä täytäntöön pantavissa kaikissa EU-valtioissa. Asetuksen tasoisella säädöksellä luotiin kokonaan omanlaisensa prosessi, jota voidaan soveltaa kaikissa jäsenvaltioissa yhtenäisesti. Sovellettavuuden lisäksi uuden menettelyn tulisi olla nopea ja yksinkertainen, jotta velkoja voisi riidattomissa asioissa saada täytäntöönpanoperusteen vaivattomammin.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella 1896/2006 eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta luotiin koko Unionin alueella sovellettava menettely, jossa velkoja voi vaatia velalliselta maksua rajat ylittävissä asioissa. Asetuksesta käytetään suomalaisessa kirjallisuudessa yleisesti lyhennettä EMM-asetus.

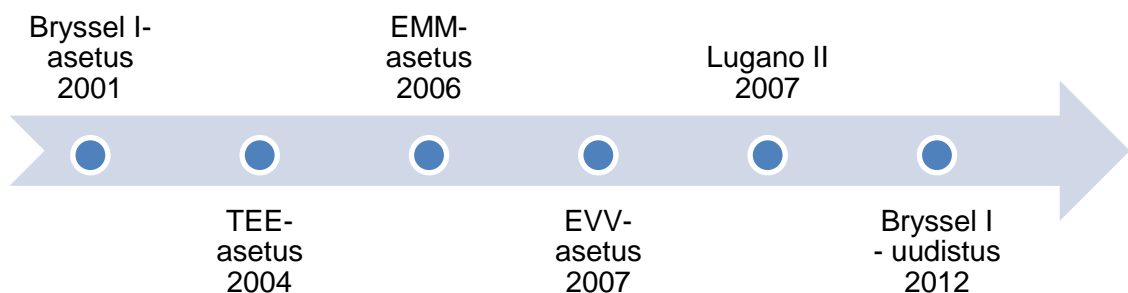
Eurooppalainen maksamismääräysmenettely helpottaa erityisesti sellaisia rajat ylittäviä tilanteita, joissa velkojan on käynnistettävä tuomioistuinmenettely ainoastaan täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttamiseksi. Oikeuskehityksen kannalta on merkittävää huomioida, että eurooppalainen maksamismääräysmenettely on ensimmäinen menettely, joka ei ole kiinteästi sidoksissa kansallisiin prosessinormeihin. EMM-asetus annettiin 12.12.2006 ja sitä alettiin soveltaa 12.12.2008 alkaen.

EMM-asetuksen jälkeen luotiin samankaltainen yhtenäinen menettely vähäisiä vaatimuksia koskevista asioista. Asetus vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä annettiin 11.7.2007 ja sitä alettiin soveltaa 1.1.2009 alkaen. Ase-

tuksesta käytetään lyhennettä EVV-asetus. EVV-asetusta voidaan soveltaa vain asioihin, joiden kohteena on pääomaltaan alle 2 000 euron saatava, mutta merkittävänä erona EMM-asetukseen on se, että vähäisiin vaatimuksiin sovellettavassa menettelyssä voidaan käsitellä myös riitainen asia. Menettely on ensimmäinen yhtenäinen Euroopan Unionin alueella käytössä oleva prosessi rajat ylittävien riitaisten asioiden ratkaisemiseksi ja asetus avaa merkittävästi tietä tuleville uudistuksille.

Sekä EMM-asetuksen että EVV-asetuksen mukaiset menettelyt ovat vaihtoehtoisia muille käytettävissä oleville kansallisille ja kansainvälisille menettelyille. Lakiteknisesti on huomionarvoista, että mitkään uudet EU-asetukset eivät velvoita jäsenvaltioita kansallisiin lakiuudistuksiin, vaan toimivat kansallisen lain rinnalla luoden erillisiä menettelytapoja. Toisaalta menettelyjen voidaan nähdä kuitenkin lähentävän Euroopan Unionin lainkäyttöä yhtenäisemmäksi, koska ne joutuvat soveltamaan yhtenäistä EU-lainsäädäntöä.

Bryssel I -asetuksen uudistus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus numero 1215/2012) on annettu 12.12.2012 ja se on tullut voimaan alkuvuodesta 2013. Uudistus korvaa aiemman Bryssel I -asetuksen. Asetuksen soveltaminen alkaa kuitenkin vasta 10.1.2015. Bryssel I -asetuksen uudistuksessa eksekvaattuurimenettelystä luovutaan kokonaan.

Kuva 2. Aikajana 2000-luvun säädöskehityksestä.

2000-luvun alun jälkeen huomaamme kuvasta 2 säädöskehityksen olleen aiempaan verrattuna nopeaa ja tavoitteellisempaa. Tuomioiden ja pääomien liikkuvuutta on parannettu kevyemmillä ja nopeammilla menettelyillä.

3 YLEISSOPIMUSTEN MUKAINEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

Brysselin ja Luganon yleissopimusten käyttäminen täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttamiseksi on edelleen mahdollista, vaikka uudemmat sopimukset ja EU-asetukset ovat käytännössä sivuuttaneet yleissopimusten mukaisen raskaamman eksekvatuurimenettelyn marginaaliin. Yleissopimusten mukaisen täytäntöönpanon heikkoutena voidaan pitää myös sitä, että niiden avulla tuomio saavuttaa täytäntöönpanokelpoisuuden ainoastaan siinä valtiossa, jossa eksekvatuurihakemus tutkitaan.

Bryssel I – asetuksen sanotaan korvanneen Brysselin yleissopimuksen ja Luganon vuoden 1988 yleissopimus on korvattu vuonna 2007 solmitulla Lugano II -yleissopimuksella, jonka sisältö vastaa Bryssel I – asetusta. Yleissopimusten sisältöä on kuitenkin syytä tarkastella siitä syystä, että uudemmat asetukset sisältävät useita viittauksia yleissopimuksiin. Erityisesti yleissopimusten tuomioistuimen toimivaltaa koskeviin säännöksiin viitataan uudemmissakin asetuksissa.

Selvyyden vuoksi todettakoon, että vaikka yleissopimusten sisältö on käytännöllisesti katsoen identtinen, artiklojen numerointi ja järjestys vaihtelee. Tässä tekstissä mainitut artikkelit ja jaksot on valittu viittaamaan Brysselin yleissopimukseen.

Yleissopimusten mukainen tuomioistuimen suorittama tutkinta eli eksekvatuurimenettely jakautuu kolmeen vaiheeseen⁸. Ensinnäkin tuomioistuin tutkii asian sisältyvän yleissopimusten ajalliseen, asialliseen ja alueelliseen soveltamisalaan. Toiseksi tuomioistuin tutkii tuomion täytäntöönpanokelpoisuuden sen antamismaassa. Kolmanneksi tutkitaan yleissopimuksessa määritellyt erityiset epäämisperusteet.

⁸ Lindfors 2009, s. 991.

3.1 Yleissopimusten soveltamisala ja tuomioistuinten toimivaltasäännökset

Ajallisesti yleissopimuksia sovelletaan niihin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut voimaan alkuperäisessä tuomiovaltiossa. Esimerkiksi Suomessa Luganon yleissopimusta on voitu soveltaa sellaisissa oikeudenkäynneissä annettuihin tuomioihin, joissa oikeudenkäynti on tullut vireille aikaisintaan 1.7.1993.

Asiallisesti yleissopimuksia sovelletaan yksityisoikeudellisissa asioissa riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään. Selvyyden vuoksi muualla lainsäädännössä säännellyksi tarkoitetut asiat rajataan Brysselin ja Luganon yleissopimusten soveltamisalan ulkopuolelle. Erikseen soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu luonnollisten henkilöiden oikeudelliseen asemaan, sosiaaliturvaan, oikeuskelpoisuuteen, oikeustoimikelpoisuuteen ja aviovarallisuussuhteisiin liittyvät asiat. Perintö- ja testamenttiasiat on säädetty ja säädetään edelleen kansallisessa lainsäädännössä, kansainvälisestä konkurssista ja akordista on nykyään voimassa neuvoston asetus maksukyvyttömyysmenettelyistä (1346/2000) ja välimiesmenettelyihin on sovellettu edellä mainittua New Yorkin yleissopimusta.

Alueellisesti Brysselin yleissopimusta sovelletaan Euroopan Unionin jäsenvaltioiden kesken ja Luganon yleissopimusta EFTA-valtioiden eli nykyisin Norjan, Sveitsin, Islannin ja Euroopan Unionin maiden kesken. Alueellista soveltamista täytyy aina peilata myös ajalliseen soveltamiseen, koska yleissopimuksen on pitänyt oikeusriidan vireilletulohetkellä olla voimassa sekä tuomio- että täytäntöönpanomaassa.

Toimivalta hakemuksen tutkimiseen on lähtökohtaisesti sillä tuomioistuimella, jonka alueella vastaajalla on kotipaikka hänen kansalaisuudestaan riippumatta (*actor sequitur forum* – sääntö). Jos taas vastaajalla ei ole kotipaikkaa sopimusvaltiossa, tuomioistuimen toimivalta määräytyy kussakin sopimusvaltiossa sen oman lain mukaan. Tuomioistuin siis soveltaa omaa kansallista lakia määritellään, onko henkilöllä kotipaikkaa sen alueella. Suomessa kotipaikkatiedot perustuvat pääsääntöisesti väestötietojärjestelmään (VTJ), mutta lopullinen

harkintavalta henkilön kotipaikan määräytymisestä on tuomioistuimilla. Yritysten osalta kotipaikalla ei ole samanlaista merkitystä, koska kotipaikan lisäksi yritystä vastaan voi 5 artiklan nojalla nostaa kanteen myös sellaisessa valtiossa, jossa sijaitsevan yrityksen sivuliikkeen, agentuurin tai muun toimipaikan toimintaan kanne liittyy.

Näiden pääsääntöjen lisäksi asian laatu vaikuttaa merkittävästi siihen, mikä on asiassa toimivaltainen tuomioistuin. Brysselin yleissopimuksen artikloissa 5-24 on määritelty erityisiä tuomioistuinten toimivaltasäännöksiä. Seuraavassa on käsitelty tiivistetysti tutkimusaiheen kannalta keskeisimpiä erityisiä toimivaltasäännöksiä.

Artikloissa 5 ja 6 määritellään vaihtoehtoisia oikeuspaikkoja edellä mainitun vastaajan kotipaikan lisäksi. Sopimusta koskevassa asiassa kanne voidaan nostaa siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä velvoite on täytetty tai olisi pitänyt täyttää. Sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa kanne voidaan nostaa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahingon aiheuttanut teko sattui. Sivuliikettä, agentuuria tai muun toimipaikan toimintaa vastaan voidaan nostaa kanne sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa toimipaikka sijaitsee riippumatta siitä missä sopimusvaltiossa yrityksen varsinainen kotipaikka sijaitsee.

Osapuolet voivat poiketa yleissopimuksen määräyksistä oikeuspaikkasopimuksella. Ennen riidan syntymistä tehtyä sopimusta kutsutaan prorogaatiosopimukseksi ja ne ovat tyypillisiä kansainvälisessä kaupassa⁹. Oikeuspaikkasopimus on tehtävä kirjallisesti tai suullinen sopimus on vahvistettava kirjallisesti. Oikeuspaikkasopimuksen voidaan katsoa syntyvän myös hiljaisesti, jos vastaaja vastaa sinänsä toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

Yleissopimuksissa on erikseen suojattu kuluttajaa ja vakuutuksenottajaa, jotta nämä eivät joutuisi vasten tahtoaan asianosaiseksi ulkomaiseen oikeudenkäyntiin¹⁰. Vakuutus- ja kuluttajasopimuksiin sisältyvät usein vakioehtoon perustuvat sopimuslausekkeet oikeuspaikasta eivät siten sido kuluttajaa. Kuluttajan ja va-

⁹ Koulu, 2001, s. 30.

¹⁰ Koulu 2001, s. 29

kuutuksenottajan vapautta sopia oikeuspaikasta ei ole kuitenkaan rajoitettu, mutta ollakseen pätevä, sopimus oikeuspaikasta on tehtävä riidan syntymisen jälkeen.

Yleissopimuksessa on määritelty tuomioistuimelle yksinomainen toimivalta tietyissä asioissa. Yksinomaisesti toimivaltaista tuomioistuinta ei voida sulkea pois oikeuspaikkasopimuksella, koska 19 artiklan mukaan muun kuin yksinomaisen toimivallan omaavan tuomioistuimen on jätettävä asia tutkimatta.

Yksinomainen toimivalta on määritelty viiteen eri asiaryhmään. Ensimmäinen esineoikeutta kiinteään omaisuuteen ja kiinteän omaisuuden vuokraa on käsiteltävä sen sopimusvaltion tuomioistuimessa, jossa kiinteistö sijaitsee. Toiseksi oikeushenkilön pätevyyttä, mitättömyyttä, purkamista tai sen toimielinten päätöksiä täytyy käsitellä oikeushenkilön kotipaikan tuomioistuimessa. Kolmanneksi julkisen rekisterimerkinnän pätevyyttä käsitellään aina sen sopimusvaltion tuomioistuimessa, jossa rekisteriä pidetään. Neljänneksi aineettomia oikeuksia, kuten patenttia ja tavaramerkkiä koskevat riita-asiat käsitellään sen valtion tuomioistuimessa, jossa rekisteröintiä on pyydetty tai sen voidaan katsota tapahtuneeksi. Viidenneksi tuomioiden täytäntöönpanoa koskevat riidat käsitellään siinä tuomioistuimessa, jossa täytäntöönpano on tapahtunut tai tarkoitus tapahtua.

Samaan asiaan liittyvät kanteet vaikuttavat myös uuden oikeusriidan tuomioistuINVALINTAAN ja käsittelyyn. Jos samojen asianosaisten välillä nostetaan kanne samaa asiaa koskien, muiden tuomioistuinten on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta. Asia käsitellään kokonaisuudessaan siinä toimivaltaisessa tuomioistuimessa, joka on ensimmäisenä aloittanut asian käsittelyn. Tämä koskee myös tilannetta, jossa yksinomainen toimivalta olisi useammalla tuomioistuimella. Kanteiden katsotaan liittyvän toisiinsa silloin, kun niiden välillä on niin läheinen yhteys, että useampi erillinen tuomio asiasta voisi johtaa ristiriitaisiin tuomiuihin. Samaan asiaan liittyvät kanteet voidaan myös yhdistää, jos se on tuomioistuimaan lain mukaan mahdollista ja tuomioistuin olisi toimivaltainen käsittelemään molemmat kanteet.

3.2 Tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistaminen

Toimivaltaisuuksensa todettuaan tuomioistuin tutkii hakemuksen. Menettelyyn sovelletaan kansallisia prosessuaalisia säännöksiä, ellei yleissopimuksessa muuta määrätä. Artiklan 46 mukaan hakemuksessa täytyy olla liitettynä alkuperäisestä tuomiosta sellainen jäljennös, joka täyttää vaatimukset sen alkuperäisyyden toteamiseksi. Mikäli tuomio on annettu poisjäänyttä vastaajaa vastaan, haastehakemuksen tiedoksiänto täytyy myös kirjallisesti todentaa. Lisäksi hakijan tulee 47 artiklan perusteella toimittaa todistus tuomion täytäntöönpanokelpoisuudesta antamismaassa ja alkuperäisen tuomion tiedoksiannosta vastaajalle. Tutkinnan suorittavan tuomioistuimen vaatimuksesta asiakirjoista on annettava käännös (artikla 48).

Tuomioistuimen tutkinta eksekvatuurimenettelyssä perustuu hakijan toimittamiin asiakirjoihin, mutta yleissopimuksien mukaisessa eksekvatuurimenettelyssä tuomioistuimen tutkinta on määräävässä asemassa. Jäljempänä käsiteltujen epäämisperusteiden tutkinta on suhteellisen suoraviivaista; Epäämisperusteiden edellyttämät asiantilat joko ovat olemassa tai eivät ole olemassa¹¹. Epäämisperusteen olemassaolo onkin usein helposti todennettavissa asiakirjoista, jos hakijan eksekvatuurihakemus täyttää yleissopimuksen vaatimukset. Tuomioistuimella on kuitenkin viran puolesta velvollisuus suorittaa tutkinta epäämisperusteiden olemassaolosta. Näin ollen tuomioistuin voi vaatia kantajaa täydentämään hakemustaan.

Yleissopimuksissa on eritelty tyhjentävästi tuomion tunnustamisen epäämisperusteet, joiden aktualisoituessa eksekvatuurihakemus on hylättävä ja täytäntöönpanomääräys jätettävä antamatta. Epäämisperusteet on määritelty Brysselin yleissopimuksen artikloissa 27 ja 28.

Ensimmäisenä epäämisperusteena mainitaan *ordre public*-peruste. *Ordre public*-peruste syntyy, jos tuomion tunnustaminen olisi vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään. *Ordre public*-perusteen

¹¹ Koulu 1996, s. 154

syntyminen saattaa olla hyvin tulkinnanvaraista, mutta yleissopimuksen jälkeen syntynyt oikeuskäytäntö on tarkentanut *ordre public*-perusteen soveltamista. Kuten kaikkia epäämisperusteita, myös kansallisen oikeusjärjestyksen vastaisuutta tulkitaan ahtaasti, eikä aivan vähäinen poikkeama riitä epäämisperusteen syntymiseen.

Ordre public -epäämisperuste on jaettu oikeuskirjallisuudessa prosessuaaliseen ja materiaaliseen ordre publiciin¹². Prosessuaalisella *ordre publicilla* tarkoitetaan asiassa käydyssä oikeudenkäynnissä tapahtunutta prosessuaalista virhettä, jonka johdosta tuomion tunnustaminen olisi vastoin täytäntöönpanomaan oikeusjärjestystä. Tällaisen ordre public -perusteen saattaisi aiheuttaa tilanne, jossa vastaajalla ei olisi ollut mahdollisuutta puolustautua oikeudenkäynnissä, vaikka prosessi sinänsä olisi tuomiomaan prosessisäännösten mukainen.

Materiaalinen *ordre public* -peruste tarkoittaa kansallisen aineellisen lain soveltamista, joka olisi vastoin täytäntöönpanomaan oikeusjärjestystä. Euroopan Yhteisöjen tuomioistuimen (nyk. Euroopan Unionin tuomioistuin) ratkaisussa C-38/98 on kyse taloudellisuonteisen lainsäädännön suhteesta oikeusjärjestyksen perusteisiin. Kantajana toimivan Renaultin kotimaan Ranskan ja vastaajan Maxicarin kotimaan Italian kansalliset lait erosivat siten, että Italian oikeuden mukaan teollisoikeudet ei koske autonvaraosia. Näin ollen Maxicar esitti väitteen, jonka mukaan ranskalaisen tuomioistuimen (Cour d'appel de Dijon) tuomion täytäntöönpano Italiassa olisi vastoin Italian oikeusjärjestyksen perusteita. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin katsoi, ettei mainitunlainen eroavaisuus lainsäädännössä aiheuta niin vakavaa ristiriitaa, että tuomion täytäntöönpano olisi oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista. Tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistaminen on siten mahdollista Italiassa.

Yleissopimuksissa määritelty *ordre public* -perusteen syntyminen joko prosessuaalisella tai materiaalisella perusteella on yhdyntävän lainsäädännön vuoksi yhä harvinaisempaa, mutta säännös on vastaajan oikeusturvan kannalta kuitenkin edelleen merkittävä. *Ordre public* -perusteen tutkintaa ei tule samaistaa päätöksen aineelliseen tutkintaan, joka Brysselin yleissopimuksen 29 artiklan

¹² Lindfors 2012, s. 41

mukaan ei ole sallittua missään tapauksessa. *Ordre public* -perusteen tutkimuksessa tulee siis pidättäytyä aineellisen oikeuden soveltamisen arvioinnista ja tarkastella ainoastaan tuomion suhdetta kansallisen oikeusjärjestyksen perusteisiin.

Toinen epäämisperuste liittyy tiedoksiannon myöhästymiseen. Tuomiota ei saa tunnustaa, mikäli haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ei ole annettu vastaajalle tiedoksi niin hyvissä ajoin, että tämä olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa. Artiklassa 20 on määritelty, että tuomioistuimen on keskeytettävä asian käsittely, kunnes on selvitetty, että vastaajalla on ollut mahdollisuus saada asiakirja niin hyvissä ajoin, että hän on voinut valmistautua vastaamaan asiassa.

Aiemmin hakijalta vaadittavien asiakirjojen yhteydessä todettiin, että kantajan pitää osoittaa haastehakemuksen tiedoksiannon tapahtuneen. Näin ollen tutkimusta tapahtuu yleensä tämän asiakirjan perusteella. Eksekvatuirituomioistuin suorittaa arvioinnin itsenäisesti, eikä se ole sidottu mahdolliseen aiemman tuomioistuimen arvioon asiassa¹³. Arviointi kuuluu eksekvatuirituomioistuimelle, vaikka haastehakemuksen oikea-aikaisuutta ja asianmukaisuutta olisi käsitelty jopa erillisessä menettelyssä aiemmassa tuomioistuimessa.

EY-tuomioistuimen ratkaisussa 228/81¹⁴ Bundesgerichtshof, Saksan korkein oikeus, hylkäsi hakijana olleen Pandy Plasticin eksekvatuurihakemuksen, koska Bundesgerichtshofin mukaan tiedoksianto vastaajalle ei aiemmassa hollantilaisessa tuomioistuimessa täyttänyt Brysselin yleissopimuksen artiklojen 20 ja 27 määräyksiä tiedoksiannosta. Alankomaissa 's Hertogenboschin alueoikeudessa annettu tuomio kuitenkin noudatti hollantilaisen tuomioistuimen mukaan tiedoksiantoa koskevia määräyksiä. EY-tuomioistuimen ratkaisun mukaan eksekvatuurihakemus voidaan hylätä, vaikka aiemmissa tuomioistuimissa olisi päädytty toiseen lopputulokseen tiedoksiannon asianmukaisuudesta ja oikea-aikaisuudesta.

¹³ Lindfors 2009, s. 994

¹⁴ EY-tuomioistuimen tuomio 15.7.1982, asia 228/81, Pandy Plastic Products BV vs. Pluspunkt Handelsgesellschaft mbH

Tiedoksianto koskevan yleissopimusten epäämisperusteen soveltamista voidaan luonnehtia hyvin muodolliseksi. Osittain tästä syystä tiedoksiantoon liittyvä epäämisperuste on synnyttänyt runsaasti oikeuskäytäntöä ja tullut usein kysymykseen eksekvatuurimenettelyissä. Vastaajan todelliselle tietämyksen tasolle meneillään olevasta prosessista ei ole annettu painoarvoa EY-tuomioistuimen ratkaisukäytännössä. Esimerkiksi EY-tuomioistuinratkaisussa 166/80¹⁵ EY-tuomioistuin linjaa, että yleissopimuksen 27 artiklan mukaisen tiedoksiannon todellista saapumista vastaajan tietoisuuteen ei tarvitse todistaa. Näin ollen tiedoksiannon toimittaminen määrätyin menettelyin riittää vahvistamaan tiedoksiannon toteutumisen, eikä vastaajan tosiasiallisille mahdollisuuksille puolustautua anneta oikeussuojaa. Toisaalta muodollisesti puutteellinen tiedoksianto estää eksekvatuurihakemuksen hyväksymisen, vaikka vastaaja olisikin tosiasiallisesti tietoinen ja vastannut asiassa¹⁶.

Eri valtioiden viranomaisten yhteistyötä tiedoksiantoprosessien osalta on siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa parannettu. Viimeisimpänä on annettu asetus 1393/2007 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.

Brysselin yleissopimuksen 27 artiklan 3 kohdan mukaan tuomiota ei tunnusteta, jos tuomio on ristiriidassa sellaisen tuomion kanssa, joka on annettu samojen asianosaisten välillä siinä valtiossa, jossa tunnustamista pyydetään. Saman artiklan 5 kohdan mukaan tuomiota ei myöskään tunnusteta, jos muussa valtiossa annettu ja hakemusvaltiossa tunnustettu tuomio on ristiriidassa sen tuomion kanssa, jolle haetaan eksekvatuuria. Näin ollen samojen asianosaisten välinen aiempi ristiriidassa oleva tuomio voi estää tuomion täytäntöönpanokelpoisuuden myöntämisen.

Yleissopimuksessa säädetään vielä selvyiden vuoksi 28 artiklassa, että mikäli edellä esitettyjä tuomioistuimen toimivaltaa koskevia säännöksiä ei ole noudatettu, eksekvatuurihakemus tulee hylätä. Muilta osin epäämisperusteiden luettelo on tyhjentävä. Yleissopimuksen 29 artiklassa säädetäänkin, että ulkomaista

¹⁵ EY-tuomioistuimen tuomio Klomps vs. Michel, asia 166/80, annettu 16.6.1981.

¹⁶ Koulun 2009, 994

tuomiota ei saa sen asiaratkaisun osalta ottaa missään tapauksessa uudelleen tutkittavaksi. Muutoin koko eksekvatuurijärjestelmä menettäisi tarkoituksensa.

Kun toimivaltainen tuomioistuin on tutkinut, ettei yksikään epäämisperusteista estä tuomion tunnustamista, se hyväksyy eksekvatuurihakemuksen ja julistaa tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi.

Yleissopimuksen 33 artiklan mukaan täytäntöönpanoa pyydetään täytäntöönpanovaltion lakien mukaisesti. Kantajan on toimitettava täytäntöönpanoa varten alkuperäisen tuomion jäljennös, tuomion tiedoksiannon osoittava asiakirja, eksekvatuurituomioistuimen antama asiakirja tuomion täytäntöönpanokelpoisuudesta ja asiakirja siitä, että eksekvatuuripäätös on annettu vastaajalle tiedoksi. Asiakirjoista on tuomioistuimen vaatimuksesta annettava oikeaksi todistettu käännös.

4 BRYSSEL I -ASETUS

Yleissopimusten mukaiseen täytäntöönpanoon liittyi ongelmia ja uudistustarpeet tunnustettiin. Eksekvatuurimenettelyn katsottiin olevan kestopaan ja kustannuksiansa vuoksi todellinen este tuomioiden liikkuvuudelle ja täytäntöönpanolle toisessa EU-valtiossa¹⁷.

Amsterdamin sopimuksen¹⁸ hyväksymisen jälkeen tuli mahdolliseksi säätää tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta asetus, sen sijaan että uudistus olisi tehty direktiivillä tai uudella yleissopimuksella. Direktiivien haittapuolelta voidaan pitää sitä, että niiden tuloksena voi syntyä eriävää lainsäädäntöä. Direktiiveillä säädetään yleisesti tavoitteista, joihin jäsenvaltion on sitouduttava muuttamalla kansallista lainsäädäntöä. Euroopan Unionin asetus on sen sijaan sellaisenaan voimassa Unionin alueella, jollei muuta erikseen säädetä. Asetuksen alueellista soveltamisalaa on 2007 laajennettu solmimalla yleissopimus Lugano II, joka on olennaisilta osiltaan identtinen Bryssel I -asetuksen kanssa.

Bryssel I -asetus noudattaa kirjoitustavaltaan yleissopimusten tavoin vanhempaa EU-säätelyä. Aikaisemmissa yleissopimuksissa luotuja menettelyn perusteita ei ole Bryssel I -asetuksessa ratkaisevasti muutettu. Yleissopimuksiin verrattuna eksekvatuurimenettelyä on kuitenkin kevennetty siten, että tuomioistuim tarkastaa hakijan toimittamien asiakirjojen avulla täytäntöönpanon muodollisten edellytysten olemassaolon¹⁹, eikä voi viran puolesta ottaa huomioon täytäntöönpanon epäämisperusteita.

Epäämisperusteiden tutkinta tuomioistuimessa edellyttää Bryssel I -asetuksen mukaan vastaajan väitettä epäämisperusteen olemassaolosta. Vastaajalla ei kuitenkaan ole oikeutta tulla kuulluksi eksekvatuurimenettelyn aikana, joten mahdollinen väite epäämisperusteen olemassaolosta on mahdollista esittää vasta muutoksenhaussa.

¹⁷ Talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ehdotus neuvoston asetukseksi (EY) tuomioistuinten toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa (2000/ C 117/02), kohta 2.1.4.1.

¹⁸ Amsterdamin sopimus 97/C

¹⁹ Lindfors 2009, s.990

Epäämisperusteiden tyhjentävä luettelo on myös Bryssel I -asetuksessa yleissopimuksia suppeampi. Ensinnäkin ordre public –epäämisperusteen²⁰ käyttöalaa on asetuksessa kavennettu korottamalla vaatimusta täytäntöönpanomaan oikeusjärjestyksenvastaisuuskriteeriä. Bryssel I -asetuksen mukaan ordre public -epäämisperuste on olemassa vain, jos tunnustaminen on selkeästi vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita (ordre public), missä tunnustamista pyydetään. Toiseksi tiedoksiannon osalta tarkastellaan yleissopimuksesta poiketen myös vastaajan tosiasiallista mahdollisuutta sen sijaan, että keskityttäisiin muodollisiin seikkoihin²¹.

Pääsääntönä toimivaltasäännöksissä on edelleen, että vastaajan kotipaikan tuomioistuimien on ensisijainen foorumi asian käsittelylle. Kuluttajaa ja vakuutusentottajaa suojataan samanlaisin säännöksin kuin yleissopimuksissa. Toimivaltasäännökset ovat kokonaisuudessaan monimutkainen kokonaisuus, mutta yksittäistapauksissa oikean foorumin löytäminen on säännösten perusteella yritetty tehdä helpoksi. Potentiaalisen kantajan kannattaa etujensa turvaamiseksi ennakoita jo aikaisessa vaiheessa foorumia mahdolliselle oikeusriidalle.

Parhaiten mahdollinen velkoja turvaa asemansa foorumiriitoja vastaan solmimalla oikeuspaikkasopimuksen eli prorogaatiosopimuksen. Bryssel I -asetus asettaa prorogaatiosopimukselle melko tulkinnanvaraisia vaatimuksia²². Kirjallista muotoa koskeva vaatimus on sama kuin yleissopimuksissa. Sen sijaan lisäehdot, joiden mukaan sopimus on tehtävä sellaisessa muodossa, joka vastaa asianosaisten välille muodostunutta käytäntöä ja molempien osapuolten tuntemaa kauppatapaa ovat yleisluontoisuudessaan hankalasti sovellettavaa lainsäädäntöä. Vastapuolen kanssa kannattaa prorogaatiosopimusta tehdessä pyrkiä löytämään sellainen foorumi, joka on ensinnäkin asetuksen mukainen ja toiseksi sellainen foorumi, joka sopii molemmille osapuolille.

²⁰ Brysselin yleissopimus, artikla 27, kohta 1): [Tuomiota ei tunnusteta], jos tunnustaminen on vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita (ordre public), jossa tuomioon vedotaan

²¹ ks. C-420/07 Apostolides/Orams, jossa tiedoksiannon muodollinen virhe ei ole synnyttänyt epäämisperustetta, koska vastaajalla oli virheestä huolimatta mahdollisuus vastata asiassa.

²² Asetus 44/2001 (Bryssel I), art. 23.

Bryssel I -asetus säättää tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan aina, kun kyseessä on rajat ylittävä oikeudenkäynti²³. Uudemmissa menettelyllisissä EU-säädöksissä (myös EMM- ja EVV-asetuksissa) sovelletaan siis Bryssel I -asetuksessa määritellyjä toimivaltaperusteita. Uudemmat asetukset viittaavat säännönmukaisesti Bryssel I -asetuksen toimivaltaperusteisiin.

Hakijan on tuomion täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttamiseksi toimitettava toimivaltaiselle tuomioistuimelle alkuperäisen tuomion jäljennös, alkuperäisen tuomion antaneen tuomioistuimen täyttämä vakiolomakkeelle tehty todistus täytäntöönpanokelpoisuudesta antamismaassa. Kaikista asiakirjoista on tuomioistuimen vaatimuksesta annettava käännös. Eksekvatuuri tuomioistuimen menettely sisältää siten korostetusti ainoastaan muodollisten seikkojen tutkimista. Bryssel I -asetuksessa kielletään asiaratkaisun oikeellisuuden tai alkuperäisen tuomioistuimen toimivallan tutkiminen.

Menettelyssä tuomioistuin tutkii aluksi oman toimivaltansa, sitten epäämisperusteiden olemassaolon ja lopuksi antaa täytäntöönpanomääräyksen, jonka perusteella tuomio on täytäntöönpanokelpoinen. Täytäntöönpanokelpoisuus vahvistetaan ainoastaan sen valtion tuomiopiirissä, jossa tuomioistuin sijaitsee. Täytäntöönpano eli ulosotto mahdollisine turvaamistoimineen tapahtuu kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Täytäntöönpanomääräys tai sen antamatta jättäminen ovat valituskelpoisia päätöksiä²⁴. Vastaajan oikeussuojan kannalta päätöksestä valittaminen on keskeisessä asemassa, koska vastaajalla ei ole oikeutta tulla kuulluksi eksekvatuuri-prosessin aikana²⁵.

²³ Lindfors 2012, s.34

²⁴ Asetus 44/2001, art. 43, kohta 1.

²⁵ Lindfors 2009, s. 990

5 RIITAUTTAMATTOMIA VAATIMUKSIA KOSKEVA EUROOPPALAINEN TÄYTÄNTÖÖNPANOPERUSTE

TEE-asetuksessa eli EU-asetuksessa 805/2004²⁶ poistettiin ensimmäistä kertaa varsinainen eksekvatuurimenettely täytäntöönpanon edeltä. Korvaavana menettelynä tuomio vahvistetaan hakijan hakemuksesta tuomion antamismaassa eurooppalaiseksi täytäntöönpanoperusteeksi. Menettelyssä vahvistettu tuomio on nimensä mukaisesti mahdollisuus panna täytäntöön koko Euroopan unionin alueella. Suomessa ja monissa muissa maissa on säädetty asetuksen tueksi kansallista säännöstöä, jonka tarkoituksena on säätää menettelyä tarkentavia säännöksiä²⁷.

TEE-asetuksen soveltamisala on kuitenkin Bryssel I -asetukseen tai yleissopimukseen verrattuna kapea. Asetuksen koko nimen mukaisesti TEE-asetus soveltuu käytettäväksi ainoastaan riitauttamattomien vaatimusten vahvistamiseksi siviili- ja kauppaoikeuden alalla.

Riitauttamaton vaatimus määritellään asetuksen johdannon kohdassa 5 ja asetuksen artiklassa 4. Sen mukaan riitauttamattoman vaatimuksen käsite kattaa kaikki tilanteet, jossa velallinen on todistettavasti jättänyt riitauttamatta rahamääräisen vaatimuksen ja asiasta on olemassa täytäntöönpanokelpoinen asiakirja, joka edellyttää velallisen nimenomaista suostumista. Rahamääräinen vaatimus on melko yksiselitteinen kriteeri. Asetuksen määritelmäosion mukaan saatavan tulee olla erääntynyt. Asiakirjan muodosta säädetty vaatimus on muotoiltu edellä mainitulla tavalla, koska sen on tarkoitettu kattavan tuomioiden lisäksi sovinnon ja muut viralliset asiakirjat, joiden kirjo on hieman erilaisista kansallisista oikeusjärjestelmistä johtuen suuri.

Riitauttamattomuus juridisena käsitteenä TEE-asetuksen sanamuodossa poikkeaa yleiskielisestä merkityksestään. Riitauttamattomuus kattaa luonnollisesti

²⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus asetus N:o 805/2004, annettu 21 päivänä huhtikuuta 2004, riitauttamattomia vaatimuksia koskevan eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen käyttöönotosta

²⁷ 21.10.2005/825, Laki riitauttamattomia vaatimuksia koskevasta eurooppalaisesta täytäntöönpanoperusteesta

tilanteet, joissa velallinen on aktiivisesti ilmoittanut olevansa riitauttamatta saatavaa. Lisäksi riitauttamattomuus käsittää tilanteet, joissa velallinen on passiivinen tai jää pois vaatimusta käsittelevästä oikeuden istunnosta. Yleiskielisen riitauttamattomuuden lisäksi kuitenkin asetus soveltuu käytettäväksi myös tilanteissa, joissa mahdollisesti hyvinkin riitaisesta asiasta on käyty ylemmässä tuomioistuimessa muutoksenhakuprosessi, joka on ratkennut kantajan eduksi²⁸.

TEE-asetus asettaa vähimmäisedellytyksiä tuomion vahvistamiselle eurooppalaiseksi täytäntöönpanoperusteeksi. Tavoitteena on, että tuomio saisi aikaan samat oikeusvaikutukset toisessa jäsenvaltiossa kuin siinä valtiossa, jossa tuomio on annettu. Luonnollisestikin tuomion tulee siksi olla täytäntöönpanokelpoinen myös sen antamismaassa.

Vahvistamismenettelyssä pitää myös tutkia, että asiaa käsitelleellä tuomioistuimella on Bryssel I -asetuksen mukaisten toimivaltasäännösten mukaan kansainvälistä toimivaltaa, jos kyse on alun alkaenkin rajat ylittävstä asiasta. Vastaajan suojaa parannetaan lisäksi useilla alkuperäisten vireillepanoasiakirjojen (esim. haastehakemuksen) sisältöä ja sen tiedoksiantoa koskevilla säännöillä. Tiedoksiantoa koskevat säännökset ja niiden tulkinta koskevat lähinnä tuomioistuimia, joten niiden käsittely ei ole tutkimusaiheen kannalta tarpeellista. Yleistyksenä voidaan todeta, että suomalaisessa tavanomaisessa yksipuolisessakin tuomioistuinprosessissa annettu tuomio täyttää TEE-asetuksen asiakirjoja ja tiedoksiantoa koskevat säännökset. Vastaajana olevaa kuluttajaa suojataan TEE-asetuksessa säännöksellä, jonka mukaan vahvistaminen eurooppalaiseksi täytäntöönpanoperusteeksi voidaan hyväksyä ainoastaan, mikäli alkuperäinen tuomio on annettu valtiossa, jossa kuluttajavelallisella on kotipaikka²⁹.

Menettely TEE-asetuksen mukaisesti on hakijan kannalta verrattain yksinkertaista. On kuitenkin huomautettava, että asetuksen menettelyllistä puolta koskeva säännöstö on hyvin aukollista. Lähtökohtaisesti hakija pyytää alkuperäisen tuomion antaneelta tuomioistuimelta vahvistamista eurooppalaiseksi täytän-

²⁸ Lindfors 2009, s. 999

²⁹ Lindfors 2012, s.103

töönpanoperusteeksi³⁰. Jäsenvaltio voi tosin kansallisessa laissaan määrätä vahvistamisen tehtäväksi muussa viranomaisessa. Menettelyssä on velkojan kannalta huomionarvoista se, että tuomioistuimen (tai muun viranomaisen) velvollisuutena on antaa edellytysten täytyessä vahvistus asetuksen liitteenä olevalla vakiolomakkeella.

Varsinaiseen täytäntöönpanoon sovelletaan kansallista täytäntöönpanomaan lakia, jos asetuksen melko suppeista täytäntöönpanoa koskevista säännöksissä ei muuta säädetä. Täytäntöönpanoa varten hakijan on asetuksen mukaan toimitettava toimivaltaiselle täytäntöönpanoviranomaiselle jäljennös alkuperäisestä tuomiosta, jäljennös eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen vahvistavasta todistuksesta. Käytännölliseltä kannalta katsoen jonkinlainen täytäntöönpanomaan lain mukainen pyyntö panna täytäntöön kyseinen päätös voitaneen lukea tarvittaviin asiakirjoihin. Vahvistustodistuksesta on tarvittaessa annettava käännös tai transkriptio³¹.

Velkoja saattaa kohdata vaikeuksia täytäntöönpanoperusteen vahvistamismenettelyssä. Vastaajalla on poikkeuksellisissa tapauksissa oikeus pyytää alkuperäisen päätöksen uudelleentutkimista³², jos tiedoksianto on tapahtunut ilman vastaanottotodistusta tai vastaajasta riippumattomista syistä liian myöhään. Vaihtoehtoisesti velallinen voi vaatia uudelleentutkintaa siinä tapauksessa, että velallinen ei voinut vastustaa vaatimusta ylivoimaisen esteen tai hänestä riippumattomien poikkeuksellisten olosuhteiden takia. Uudelleentutkinnassa koko tapaus käsitellään alusta alkaen uudestaan. Uudelleentutkinnan lisäksi vastaajan oikeussuojakeinoihin voidaan lukea vahvistustodistuksen valituskelpoisuus. Vastaajan vahvistustodistukseen kohdistuva valitus saattaa rajoittaa täytäntöönpanoa tai keskeyttää sen kokonaan.

Mikäli analysoidaan TEE-asetuksessa säädetyn menettelyn käyttökelpoisuutta velkojan kannalta, voidaan havaita, että se on useissa tilanteissa käyttökelpoi-

³⁰ Suomalaisessa ETPL-laissa (21.10.2005/825) on säädetty ainoaksi mahdolliseksi tuomioistuimeksi tuomion antanut tuomioistuin

³¹ Transkriptiolla eli siirtokirjoituksella tarkoitetaan tekstin muuttamista kirjoitusjärjestelmästä toiseen

³² TEE-asetus, art. 19.

sempi kuin aiemmin säädetty kevennettykään eksekvatuurimenettely. Erityisen käyttökelpoinen TEE-asetuksen vahvistamismenettely on sellaisissa tapauksissa, jossa vastaajalla on omaisuutta useassa EU-valtiossa tai omaisuuden sijainti ei ole tiedossa. Yhdellä täytäntöönpanoperusteen vahvistamisella saavutetaan täytäntöönpanokelpoisuus koko Euroopan Unionin alueella. Lisäksi hakija voi tehdä vahvistamista koskevan hakemuksensa samaan instanssiin, jossa asiasta on jo annettu tuomio.

Kuluja aiheuttavan asiakirjojen kääntämisen osalta huomionarvoista velkojan kannalta on se, että ainoastaan vakiolomakkeelle tehty eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen vahvistustodistus tarvitsee asetuksen mukaan kääntää täytäntöönpanomaan hyväksymälle kielelle. Alkuperäistä tuomiota ei siten ole välttämätöntä kääntää. Taloudelliselta kannalta katsottuna myös itse prosessi saattaa keveytensä takia olla viranomaiskulojen osalta halvempi kuin esimerkiksi eksekvatuurimenettely. Suomessa vahvistusmenettelystä peritään käräjäoikeudessa todistusmaksu, joka on 20 euroa³³.

³³ Vertailun vuoksi; kirjallisessa valmistelussa ratkaistavan riita-asian viranomaiskulu on 80 euroa.

6 YLEISEUROOPPALAISET MENETTELYT TÄYTÄNTÖÖNPANOKELPOISUUDEN SAAVUTTAMISEKSI

6.1 Eurooppalainen maksamismääräysmenettely

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella 1896/2006³⁴ otettiin käyttöön uudenlainen rajat ylittävä menettely pääomien vapaan liikkuvuuden edistämiseksi. Menettelyn tarkoituksena on olla aiempaa nopeampi ja edullisempi tapa saavuttaa täytäntöönpanokelpoisuus ja siihen on otettu mallia useissa EU-valtioissa käytössä olleista kansallisista maksamismääräysmenettelyistä. Taavoitteena EMM-asetusta säätäessä on ollut sellainen menettely, jonka asianosaiset kykenisivät hoitamaan alusta loppuun itsenäisesti ilman juridisen koulutuksen saaneiden avustajien myötävaikutusta.

EMM-asetuksen luoma maksamismääräysmenettely asettuu muihin EU-asetuksiin ja aiemmin mainittuihin menettelyihin nähden vaihtoehtoisena ja velkojan kannalta valinnaisena menettelynä. EMM-asetus luo sekä kansallisista prosessisäännöksistä että aineellisesta lainsäädännöstä riippumattoman menettelyn, joka on tarkoitettu toimivan samalla tavalla koko Unionin alueella. Näin ollen asetusta ei myöskään estä velkojaa käyttämästä kansallisia menettelyjä täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttamiseksi. EMM-asetusta sovelletaan kaikissa muissa jäsenvaltioissa paitsi Tanskassa.

Eurooppalainen maksamismääräysmenettely soveltuu käytettäväksi vain rajat ylittävässä asiassa ja erääntyneen rahamääräisen saatavan perimiseksi. Ratkaiseva hetki näiden kriteerien täyttymiseksi on hetki, jolloin maksamismääräystä koskeva hakemus saapuu tuomioistuimeen. Rajat ylittävällä asialla tarkoitetaan EMM-asetuksen 3 artiklan mukaan asiaa, jossa vähintään yhdellä asianosaisella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka muualla kuin siinä jäsenvalti-

³⁴ EMM-asetus eli Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1896/2006 annettu 12.12.2006, eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta.

ossa, jonka tuomioistuimessa asia on vireillä. Rajat ylittävyyden vaatimusta on oikeuskirjallisuudessa kritisoitu liian laveaksi³⁵ ja kansallisia velkojia (ts. asialla ei kansainvälistä luonnetta) syrjiväksi.

TEE- ja Bryssel I -asetus keskittyvät sen säätelemiseen, millä kantaja saisi olemassa olevan tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi muussa maassa. Eurooppalainen maksamismääräysmenettely sen sijaan on itsenäinen prosessi, jossa edellytyksenä ei ole se, että jokin tuomioistuin olisi asiaa aiemmin käsitellyt. Velkojan tulee maksamismääräysmenettelyssä eritellä vaatimuksensa tukena oleva näyttö, mutta erona siis TEE- ja Bryssel I -asetuksiin on se, ettei maksamismääräysmenettely edellytä aiempaa tuomioistuinprosessia samasta asiasta.

Eurooppalainen maksamismääräysmenettely ei sovellu sopimukseen perustuttomisiin saataviin³⁶. Asialliselta soveltamisalaltaan EMM-asetus vastaa pääosin aiemmin mainittujen Bryssel I - ja TEE-asetusten soveltamisalaa eli menettely on rajattu käytettäväksi vain siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin. Toisaalta aiemmin mainituista asetuksista poiketen EMM-asetuksessa ei ole rajattu menettelyn soveltuvuutta välimiesmenettelyihin³⁷. Tosin on huomattava, että rahamääräisen saatavan vaatimus rajoittaa merkittävästi EMM-asetuksen soveltuvuutta välimiesmenettelyyn³⁸.

Maksamismääräysmenettelylle on tunnusomaista vakiolomakkeiden käyttö. Velkojan hakemus, tuomioistuimen antama maksamismääräys ja vastaajan kiistäminen on tarkoitettu tapahtuvaksi asetuksen liitteenä oleville vakiolomakkeilla. Menettelyssä tuomioistuimen toimivalta määräytyy Bryssel I -asetuksen mukaan, jollei asetuksen muuttamista toimivaltaa koskevista säännöksistä muuta johdu. Aiheen kannalta merkittävin poikkeus Bryssel I -asetuksen toimivaltasäännöksiin on kuluttajan kanssa tehty prorogaatiosopimus. EMM-asetuksen

³⁵ ks. Schlosser 2009, s. 338 ja 371.

³⁶ Euroopan Unionin tuomioistuimen käytännössä sopimuksella tarkoitetaan "vapaaehtoista sitoutumista velvoitteeseen" ks. Lindfors 2012, s. 146

³⁷ Lindfors 2012, s. 144

³⁸ Välimiesmenettelyissä annetaan yleensä välitystuomio, jonka täytäntöönpanokelpoisuutta voidaan New Yorkin sopimuksen mukaisesti hakea eksekvaturimenettelyllä. EMM-menettelyllä ei siten voida ottaa kantaa välitystuomioon.

mukaan kuluttajan ollessa vastaajana ainoa toimivaltainen tuomioistuin on vastaajan kotipaikan tuomioistuin.

Suomessa EMM-asetusta on säädetty täydentämään laki eurooppalaisesta maksamismääräysmenettelystä³⁹, jossa säädetään muiden muassa menettelyn oikeudenkäyntikuluista ja kaikkien Suomessa tutkittavien menettelyiden keskitämisestä Helsingin käräjäoikeuteen. Kansallisella lailla ei voida kajoata menettelyn säännöksiin, joten esimerkiksi kansallinen EMLL voidaan tulkita EMM-asetuksen toimivuutta edistäväksi kansalliseksi laiksi.

Eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn eräänlaisena edellytyksenä voidaan pitää velkojan vaatimuksen riidattomuutta, vaikka sellaista edellytystä ei ole kirjattu EMM-asetukseen, toisin kuin esimerkiksi TEE-asetukseen. Velkojan ei tarvitse hakemuksessa millään muotoa ilmoittaa käsitystään riitaisuudesta tai riidattomuudesta, mutta velkojan ei kannata ryhtyä prosessiin, jossa epäilee saatavan olevan riitainen. Vastaajan perustelemattomankin vastustuksen myötä nimittäin maksamismääräysmenettely päättyy.

Ennen kuin tarkastellaan menettelyn vaiheita, lienee tarkoituksenmukaista käsitellä menettelyssä käytettävien vakiolomakkeiden merkitystä prosessin sujuvuudelle. Tuomioistuimen tutkintaa vakiolomakkeiden käyttö ilmeisimmin nopeuttaa ja helpottaa. Vakiolomakkeet ovat saatavissa kaikilla Euroopan Unionin virallisilla kielillä ja lomakkeiden kenttiin vastataan pääosin numeerisin koodein. Velkojan lomakkeentäyttöä helpottaa siten merkittävästi eri kieliversioiden vertailu, jos hakemus on täytettävä muulla kuin omalla äidinkielellä. Lomakkeen avoimiin kenttiin vastaaminen sen sijaan saattaa tuottaa ongelmia hakijalle. Toisaalta vakiolomakkeen asianmukaisesti täyttämällä maallikkokin kykenee antamaan hakemusmaan tuomioistuimelle kaikki päätöksen tekemisen kannalta relevantit tiedot. Vakiolomakemuoto mahdollistaa myös automaattisen tietojenkäsittelyn käyttämisen. Tätä voidaan pitää etuna sekä tuomioistuimille että ammattimaista perintätoimintaa harjoittaville yrityksille.

³⁹ ns. EMLL, 28.11.2008/754

6.1.1 Maksamismääräysmenettelyn kulku

Eurooppalainen maksamismääräysmenettely alkaa velkojan vakiolomakkeelle A tekemällä hakemuksella⁴⁰. Hakemuksen sisällöstä on säännökset EMM-asetuksen 7 artiklassa. Käytännössä antamalla kaikki vakiolomakkeessa pyydetty tiedot tulee samalla täyttäneeksi 7 artiklan asettamat vaatimukset hakemukselle. Velkojan työtä helpottavat myös EMM-asetuksen liitteessä olevat seikka-peräiset ohjeet. Hakemukseen kannattaa huolellisesti eritellä lomakkeen mukaisesti velkojan saatavan pääoman lisäksi korot ja kulut, koska niiden määräytymistä summaa ja määräytymistä ei voi maksamismääräysmenettelyn edetessä enää muuttaa. Oikeudenkäyntimaksujen suuruutta velkojan ei tarvitse selvittää⁴¹, vaan vaatimus⁴² niiden korvaamisesta riittää.

Hakemuksessa on erityisen huomionarvoista se, että velkojan ei tarvitse liittää siihen mitään asiakirjoja. Näin ollen esimerkiksi vastaajan kanssa tehdyn sopimuksen osoittamiseksi riittää sanallinen kuvaus hakemuksen kohtaan 10. Myöskään kaikkea vaatimuksen tueksi esitettävää näyttöä ei tarvitse edes kuvailla. Näin ollen velkojan välttyy sopimusasiakirjojen käännöksiltä ja todisteiden tarkemmalta erittelyltä. Hakijan tulee päivätä ja allekirjoittaa hakemus sekä lähettää se tuomioistuimeen jäsenvaltion määrittelemällä tavalla⁴³.

6.1.2 Tuomioistuimen tutkinta ja käsittely

Tuomioistuimen on hakemuksen saapuessa tutkittava hakemus viipymättä. EMM-asetuksen tuomioistuintutkintaa koskevan artiklan 8 mukaan tuomioistuin tutkii artiklojen 2, 3, 4, 6, ja 7 edellytysten täyttymisen ja sen vaikuttaako vaatimus perustellulta. Luetelluissa artikloissa säädetään lyhyesti sanottuna siitä, millaisiin asioihin eurooppalaista maksamismääräysmenettelyä voidaan käyttää

⁴⁰ EMM-asetuksen liitteenä on kaikki menettelyssä tarvittavat asiakirjat. Erilaisia liitteitä on yhteensä seitsemän kappaletta (liitteet A-G).

⁴¹ Lindfors 2012, s.168

⁴² Eurooppalaista maksamismääräystä koskevan hakemuksen kohdassa 9

⁴³ http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_fi.htm; Sallitut viestintätavat löytyvät valtioittain Euroopan siviilioikeudellisesta Atlaksesta. Posti on määritellyt sallituksi toimitustavaksi kaikissa jäsenvaltioissa.

ja mitä hakemuksessa on ilmoitettava. Näiden edellytysten tutkinta on puhtaasti muodollista.

Erilaisia tulkintoja on sen sijaan esitetty siitä, millaista tutkintaa vaatimuksen perusteltavuus edellyttää. Eri valtioiden tuomioistuimet saattavat tulkita vaatimuksen perusteltavuutta omista lähtökohdistaan ja peilata sitä omassa maassaan mahdollisesti käytössä olevaan kansalliseen maksamismääräysmenettelyyn⁴⁴. Näin ollen tutkintaa ei voida kaikissa tapauksissa pitää pelkästään muodollisena vaan se saattaa saada myös pinnallisen aineellisen harkinnan piirteitä. Tosin EMM-asetuksen johdannon kohdan 16 mukaan myös muun henkilön kuin tuomarin olisi voitava suorittaa alustava tutkimus, joten menettely ehdottomasti painottuu muodollisiin seikkoihin ja tuomioistuin voi hylätä vain selkeästi perusteettoman hakemuksen.

Tuomioistuin voi pyytää hakijaa oikaisemaan tai täydentämään hakemustaan. Oikaisulle tai täydennykselle voidaan asettaa määräaika ja tuomioistuin pyytää oikaisua tai täydennystä vakiolomakkeella B. Vaihtoehtoisesti tuomioistuin voi ehdottaa hakemusta muutettavaksi lomakkeella C tai hylätä hakemuksen lomakkeella D. Tuomioistuimen ei pidä pyytää todisteita nähtäväksi tai kuulla hakemuksessa ilmoitettua todistajaa. Tämä on seurausta asetuksen johdannon kohdassa 16 esitetystä periaatteesta, jonka mukaan tuomioistuimen on tutkittava hakemus hakemuslomakkeessa esitettyjen tietojen pohjalta. Vastaajaa ei myöskään kuulla hakemusta tutkittaessa, eikä hänellä ole prosessin tässä vaiheessa ole välttämättä edes tietoa prosessin aloittamisesta.

6.1.3 Maksamismääräyksen tiedoksianto vastaajalle

EMM-asetuksen 12 artiklan mukaan maksamismääräys on annettava vastaajalle ”tavallisesti 30 päivän kuluessa hakemuksen tekemisestä”. Maksamismääräys annetaan lomakkeella E, jossa ilmoitetaan velkojan vaatimukset ja annetaan vastaajalle ohjeita hänen vaihtoehtoistaan ja asemastaan prosessissa. Lisäksi vastaajalle lähetetään kopio hakijan täyttämästä lomakkeesta A ja vaatimuksen

⁴⁴ ks. Lindfors 2012, s.175

vastustamista varten luotu lomake F. Tuomioistuimen tehtävänä on huolehtia tiedoksiannosta ja se on suoritettava EMM-asetuksessa säädetyllä tavalla. On tärkeää tiedostaa, että maksamismääräys ei vielä tarkoita täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttamista.

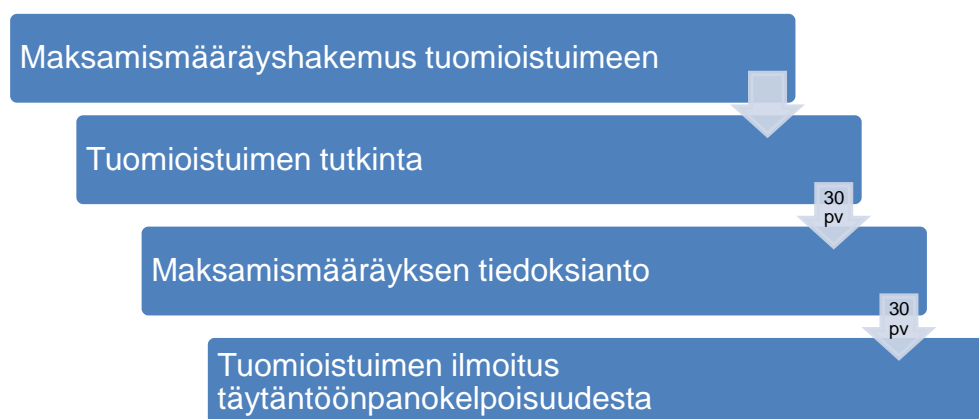
Maksamismääräys mainittuine muine asiakirjoineen on ensimmäinen tiedoksianto koko prosessista vastaajalle. Vastaajan oikeussuoja näyttäisi tähänastisen prosessin perusteella olevan hyvin puutteellinen, mutta maksamismääräyksen antamisen jälkeen vastaajan oikeussuoja laajenee merkittävästi. Tiedoksiannon merkitystä vastaajan oikeussuojan kannalta ei voi liikaa korostaa, koska vastaajan vastustus on ainoa keino estää annetun maksamismääräyksen eteneminen täytäntöönpanokelpoiseksi.

Vastaajalla on mahdollisuus maksaa maksamismääräysmenettelyn kohteena oleva velka, jolloin asianmukaisesti toimiva velkoja peruuttaa hakemuksensa. Vastaaja voi myös vastustaa velkojan hakemusta. Vastustus edellyttää vastaajalta aktiivista toimintaa eli kirjallista vastausta 30 päivän kuluessa maksamismääräyksen antamisesta. Maksamismääräyksen mukana lähetettävä liite F on ensisijainen vastauskeino, mutta myös muu kirjallinen vastustus katsotaan riittäväksi. Vastaajalla on maksamismääräysmenettelyssä mahdollisuus vastustaa tai passiivisesti olla vastustamatta maksamismääräystä. Vastaajan ei tarvitse perustella vastustustaan mitenkään.

Vastaajan vastustuksen myötä maksamismääräysmenettely päättyy. Olisi kuitenkin virheellistä luulla, että maksamismääräysmenettelyn jälkeen vastaaja jotenkin välttyisi hakijan aiheellisen saatavan maksusta. EMM-asetuksen 17 artiklan mukaan maksamismääräysmenettelyn päättyminen ei saa vaikuttaa hänen asemaansa tavanomaisissa riita-asioiden menettelyssä. Vastustamisen jälkeiset toimenpiteet riippuvat hakijasta. Jos hakija ei ole muuta ilmoittanut, asian käsittely jatkuu kansallisten säännösten mukaisesti mukaan tavanomaisena riita-asian käsittelynä. Tarvittaessa asia siirretään toimivaltasäännösten perusteella toiseen tuomioistuimeen. Esimerkiksi ainoa maksamismääräysmenettelyjä Suomessa käsittelevä Helsingin kärjäoikeus ei välttämättä ole enää toimivaltainen kansallisen riita-asian käsittelyssä.

Kantaja voi jo etukäteen kieltää maksamismääräysmenettelyasian siirtämisen kansalliseen riita-asian prosessiin. Kieltäminen tulee ilmoittaa ennen maksamismääräyksen antamista ja kieltämistä varten vakiolomakkeen A yhteydessä voi täyttää lisäyksen 2, jota ei anneta tiedoksi vastaajalle. Hakijan kannalta maksamismääräysmenettelyn päätyminen merkitsee tässä tapauksessa vain paluuta alkupisteeseen. Hakijan täytyy näin ollen pohtia muita keinoja oikeuksien toteuttamiseksi ja saatavan täytäntöönpanokelpoisuuden saavuttamiseksi.

Jos vastaaja ei vastusta maksamismääräystä kuvatulla tavalla 30 päivän kuluessa maksamismääräyksen tiedoksiannosta, tuomioistuin toteaa maksamismääräyksen täytäntöönpanokelpoiseksi. Vielä ennen täytäntöönpanokelpoisuuden vahvistamista tuomioistuimen tulisi kuitenkin varmistaa, että maksamismääräyksen tiedoksianto täyttää asetuksen vähimmäisvaatimukset⁴⁵. Näin on erityisesti silloin, jos tiedoksianto on tapahtunut toisessa valtiossa. Tuomioistuin ilmoittaa täytäntöönpanokelpoisuudesta hakijalle vakiolomakkeella G.

Kuva 3. Eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn kulku

Maksamismääräysmenettely on verrattain hyvin nopea menettely täytäntöönpanokelpoisen tuomion saamiseksi kuten kuva 3 osoittaa. Ideaalilanteessa hakijalla on täytäntöönpanokelpoinen maksamismääräys noin kahden kuukauden kuluttua hakemuksen lähettämisestä tuomioistuimeen. Toisaalta 30 päivän määräaika tuomioistuimen tutkinnasta voidaan pitää ohjeluontoisena, eikä

⁴⁵ Lindfors 2012, s. 221.

määräajan ylittämistä ole asetuksessa sanktioitu⁴⁶. Todellisuudessa tuomioistuimen tutkintaan saattaa siis mennä pidempään kuin ohjeellinen 30 päivää.

Tuomio on tämän jälkeen täytäntöönpanokelpoinen koko EU-alueella lukuun ottamatta Tanskaa. Täytäntöönpanoa varten hakijan on toimitettava täytäntöönpanoviranomaiselle jäljennökset maksamismääräyksestä (lomake E) ja ilmoituksesta maksamismääräyksen täytäntöönpanokelpoisuudesta (lomake G). Täytäntöönpano tapahtuu täytäntöönpanomaan lakien mukaisesti (lex fori).

Poikkeuksellisissa tapauksissa vastaajalla on täytäntöönpanokelpoisuuden vahvistamisen jälkeen mahdollista vaatia maksamismääräyksen uudelleentutkimista. Tällaiset poikkeukselliset tapaukset liittyvät 20 artiklassa määriteltyihin tiedoksiannon puutteellisuuteen tai vastaajasta riippumattomiin ”poikkeuksellisiin olosuhteisiin”. Uudelleentutkimisen edellytykset ovat sanamuodoltaan samat kuin TEE-asetuksessa. Jos tuomioistuin toteaa uudelleentutkiminnan edellytysten täyttyvän, maksamismääräys on mitätön.

6.2 Eurooppalainen vähäisiä vaatimuksia koskeva menettely

Eurooppalaisesta vähäisiä vaatimuksia koskevasta menettelystä säädetään EU-asetuksessa 861/2007⁴⁷. Vähäisten vaatimusten menettely muistuttaa monilta osin eurooppalaista maksamismääräysmenettelyä, mutta menettelyiden käyttökelpoisuus vaihtelee velkojan saatavan luonteen mukaan.

Vähäisellä vaatimuksella tarkoitetaan pääomaltaan enintään 2 000 euron arvoista saatavaa. Saatavan ei ole pakko olla rahamääräinen, vaan voi perustua muuhunkin vaatimukseen. Enimmäissummassa ei oteta huomioon korkoja eikä muita kustannuksia. Asialliselta soveltamisalaltaan EVV-asetus on samoin sanamuodoin lähes yhtä kattava kuin TEE- ja EMM-asetukset, poikkeuksena EVV-asetuksena säädetään soveltamisalan ulkopuolelle työoikeudelliset, kiinte-

⁴⁶ Lindfors 2012, s. 201

⁴⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 861/2007, annettu 11.7.2007, eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä (EVV-asetus)

än omaisuuden vuokraamista⁴⁸ koskevat ja yksityisyyttä tai henkilöllisyyttä loukkaavat asiat. Menettely perustuu maksamismääräysmenettelyn tavoin vakiolomakkeisiin.

Vähäisten vaatimusten menettelyssä voidaan käsitellä myös riitainen asia, koska prosessi on maksamismääräysmenettelystä poiketen kontradiktorinen. Vähäisten vaatimusten menettely alkaa kantajan vaatimuslomakkeelle⁴⁹ tekemälle hakemukselle, jotka tuomioistuin antaa vastaajalle tiedoksi 14 päivän kuluessa lomakkeen saapumispäivästä tuomioistuimeen. Vastaajalle lähetetään tuomioistuimen tarkastama hakemus kaikkine liitteineen ja lisäksi vastaaja saa tuomioistuimen esitäyttämän vastauslomakkeen C, jolla vastaaja voi vastata esitettyyn vaatimukseen. Vastaajan mahdollisen vastauksen jälkeen molemmilla osapuolilla on mahdollisuus esittää näyttöä väitteidensä tueksi tavanomaisesti kirjallisessa menettelyssä. Suullisen istunnon tai videoneuvottelun järjestäminen on asetuksen mukaan mahdollista, jos tuomioistuin katsoo sen tarpeelliseksi. Tuomioistuin ratkaisee asian näytön perusteella ja vähäisiä vaatimuksia koskevassa menettelyssä hakijan eduksi ratkaistu asia on tuomion perusteella pantavissa täytäntöön.

Vähäisten vaatimusten menettely on keveä, edullinen ja nopea menettely. Eriytyisenä tavoitteena vähäisten vaatimusten menettelyssä on pitää prosessiin liittyvät oikeudenkäyntikulut matalina⁵⁰. Asianosaisia ei pitäisi velvoittaa käyttämään avustajaa. Lisäksi etuna voidaan pitää riitasenkin asian käsittelyä, vaikkakin vaatimuksen arvon rajaaminen 2 000 euroon kaventaa käyttöalaa. Jos vertaillaan EMM-asetuksen ja EVV-asetuksen liitteenä olevia vakiolomakkeita keskenään, havaitaan että vähäisten vaatimusten menettelyn vakiolomakkeet sisältävät enemmän työläämmiin täytettäviä avoimia kohtia. Tämä korostaa maksamismääräysmenettelyn parempaa soveltumista tilanteissa, joissa velallisen arvioidaan jäävän passiiviseksi. Automaattista tiedonkäsittelyä käyttävälle ammattimaista perintätoimintaa harjoittavalle yritykselle maksamismääräysme-

⁴⁸ Rahamääräiset kiinteän omaisuuden vuokraamista koskevat asiat voidaan käsitellä EVV-menettelyssä, ks. Lindfors 2012, s. 244

⁴⁹ Vakiolomake A – EVV-asetuksen liite I

⁵⁰ EVV-asetuksen johdannon kohta 8.

nettely soveltunee vähäisten vaatimusten menettelyä paremmin. Toisaalta vähäisten vaatimusten menettelyn sopii paremmin sellaisiin tapauksiin, jotka ovat ainutkertaisia ja riittäviä. Ainutkertaisuudella tarkoitan tässä yhteydessä vasta-kohtaa summaarisille ja yksinkertaisille tapauksille.

7 BRYSSSEL I -ASETUKSEN SOVELTAMISEN NYKYTILA JA UUDISTAMINEN

Uudemmissa EU-asetuksilla luodut menettelyt muodostavat osittain epäyhtenäisen ja vaikeasti hallittavan kokonaisuuden, vaikka menettelyillä ja asetuksilla ovatkin yhteydessä toisiinsa esimerkiksi Bryssel I -asetuksen toimivaltasäännösten perusteella. Johdannossa kuvailtu Euroopan yhdentymisen problematiikka ja jäsenvaltioiden oman suvereniteettinsa suojelu on pakottanut Euroopan Unionin lainsäätäjän etenemään uudistuksissa portaittain. Kärjistetysti voidaan väittää, että uudempia asetuksia ei olisi koskaan hyväksytty, ellei eksekvatuuri-menettelyn aiemmin keskeistä asemaa olisi johdonmukaisesti heikennetty alkuperäisen Bryssel I -asetuksen säätämisestä alkaen. Vuoden 2012 lopussa saatiin päätökseen pitkä lainsäädäntöprosessi, jossa eksekvatuuri-menettely poistetaan kokonaan täytäntöönpanokelpoisuuden tieltä. Lainsäädäntöprosessissa päädyttiin kirjoittamaan kokonaan uudestaan aiemmin tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa keskeisesti säädellyt Bryssel I -asetus.

7.1 Bryssel I -asetuksen soveltamisen nykytila

Euroopan komissio on seurannut Bryssel I -asetuksen soveltamista ja pyrkinyt selvittämään sen soveltamiseen liittyviä epäkohtia⁵¹. Bryssel I -asetus on tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva yleisasetus, joka eroaa kattavuudellaan menettelyllisistä ja vaihtoehtoisesti käytettävistä TEE-, EMM- ja EVV-asetuksista. Näin ollen sen uudistamisella saavutetaan suurempia muutoksia Euroopan Unionissa vallitsevaan oikeustilaan.

Komission kertomuksen⁵² mukaan Bryssel I -asetusta pidettiin hyvin onnistuneena välineenä ja se on helpottanut rajat ylittävien riita-asioiden ratkaisua. Bryssel I -asetuksen mukaisessa eksekvatuuri-menettelyssä hyväksytään ker-

⁵¹ KOM(2009) 175, Vihreä kirja komission kertomukseen tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa

⁵² KOM(2009) 174, Euroopan komission kertomus asetuksen 44/2001 soveltamisesta

tomuksen mukaan 90-100% tehdyistä hakemuksista ja hylkääminen johtuu useimmin tiedoksiannon puutteellisuudesta. Eksekvatuuripäätökseen haetaan muutosta kertomuksen mukaan 1-5 % päätöksistä. Tämän suuntainen tutkimustieto edisti komission pyrkimyksiä eksekvatuurimenettelyä luopumisesta. Bryssel I -asetuksen uudistamisen esitoissa otettiin eksekvatuurimenettelyn lisäksi kantaa myös mm. tuomioistuinten toimivaltaa koskeviin säännöksiin, mutta niiden tarkempi käsittely rajautuu tämän esityksen ulkopuolelle.

Bryssel I -asetuksen uudistus hyväksyttiin joulukuussa 2012 ja uusi asetus tuli voimaan 10.1.2013. Asetusta aletaan kuitenkin soveltaa vasta 10.1.2015. Komissio pohti mahdollisuutta muuttaa asetuksen 44/2001 säännöksiä, mutta päätyi antamaan kokonaan uuden asetuksen 1215/2012, koska aiempaan asetukseen oli tehtävä lukuisia muutoksia⁵³. Uudistavan asetuksen 80 artiklan mukaan uudistus kumoaa aiemmin säädetyn Bryssel I -asetuksen (44/2001). Näiden kahden asetuksen nimeäminen ja erottaminen toisistaan tuottaa vielä tässä vaiheessa hankaluuksia, mutta tässä esityksessä käytetään asetuksesta 1215/2012 termiä uudistus⁵⁴.

7.2 Uudistetun Bryssel I -asetuksen sisällöstä

Soveltamisalaltaan uusi Bryssel I-asetus koskee kaikkia siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään. Soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu sellaiset asiaryhmät kuin sosiaaliturva, välimiesmenettely, konkurssi ja perheoikeudelliset asiat.

Tuomioistuimen toimivaltaa koskevia säännöksiä on uudessa Bryssel I -asetuksessa muutettu tutkimusaiheen kannalta olennaisilta osin hyvin vähän. Toimivaltainen tuomioistuin määräytyy myös uudessa Bryssel I -asetuksessa pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan mukaan ja toimivaltasäännökset noudattavat yleissopimuksista alkanutta linjaa. On kuitenkin havaittava, että seitsemän

⁵³ Asetus 1215/2012, johdannon kohta 1.

⁵⁴ Asetuksen 1215/2012 soveltamisen alkamisen jälkeen voitaneen uudistetusta Bryssel I -asetuksesta käyttää yksinkertaisesti nimitystä Bryssel I. Sekaannusta ei synny, koska asetus 44/2001 on silloin kumottu.

eri jaksoa sisältävä tuomioistuinten toimivaltaa koskeva asetuksen II on aiempia asetuksia tarkempi ja sisältää enemmän erityissäännöksiä.

Bryssel I -asetuksen uudistuksessa poistetaan erillinen täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisen edellytys kaikista asetuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista. Asetuksen 39 artiklan mukaan jäsenvaltiossa annettu tuomio on täytäntöönpanokelpoinen myös muissa jäsenvaltioissa ja asetuksen johdannon kohdan 26 mukaan jäsenvaltiossa annettua tuomiota olisi käsiteltävä niin kuin se olisi annettu vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

Uutta Bryssel I -asetuksen mukaista menettelyä voidaan verrata TEE-asetuksen mukaiseen menettelyyn, tosin sillä erotuksella, että uudistetussa Bryssel I -asetuksessa soveltamisalaa on laajennettu riittämättömyydestä saatavista kaikkiin Bryssel I -asetuksen soveltamisalaan kuuluviin saataviin. TEE-asetuksen käyttäminen täytäntöönpanokelpoisuuden vahvistamisessa käy turhaksi, kun mahdollisuutena on käyttää uudistettua Bryssel I-asetusta.

Velallista kuitenkin suojataan vielä Bryssel I-asetuksen uudistuksessakin samaan tapaan kuin aiemmassa asetuksessa 44/2001. Bryssel I-uudistuksen 45 artiklassa säädetään tilanteista, joissa tuomion tunnustamisesta on kieltäydyttävä. Keskeisenä erona aiempaan kuitenkin on, että tunnustamisesta kieltäytymisen edellyttää asianosaisen hakemusta, eikä tuomioistuimien tutki aiemmin epämisperusteiksi kutsuttujen seikkojen olemassaoloa viran puolesta. Asianosaisen hakemuksesta tuomion tunnustamisesta on kieltäydyttävä, jos tunnustaminen on selvästi vastoin vastaanottavan jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita (*ordre public*), alkuperäisessä prosessissa haastehakemuksen tiedoksiantossa on puutteita, tuomio on ristiriidassa aiemman samasta asiasta annetun tuomion kanssa tai tuomio on annettu virheellisessä foorumissa. Uuden Bryssel I -asetuksen mukaisessa menettelyssä siis aiemmin viran puolesta tehty epämisperusteiden tutkiminen edellyttää vastaajan yksilöityä hakemusta. *Ordre public* -perusteen säilyttäminen myös uudessa Bryssel I -asetuksessa on erikoista. Samallahan lainsäätäjät myöntävät, että EU-alueella on edelleen mahdollista antaa tuomioita, jotka ovat selvästi vastoin toisen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita.

8 ESITETYN EU-LAINSÄÄDÄNNÖN KÄYTÄNNÖN SOVELLUKSIA

Edellä on esitetty Euroopan Unionin tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanoon liittyvää teoriaa ja tässä kappaleessa teoriaa sovelletaan kuvitteellisiin, mutta mahdollisiin käytännön tilanteisiin. On syytä huomauttaa, että esitettyjä ratkaisuja ei voida pitää ainoina oikeina totuuksina, vaan suuntaa-antavina ohjeistuksina. Tavoitteena on lähinnä ilmentää aiemmissa kappaleissa esitettyjen säädösten tulkintaa tosielämää kuvaavissa tilanteissa.

Tilanne 1.

Suomessa asuva suomalainen kirjailija A sopii Saksassa asuvan puolalaisen kollegansa kanssa yhteisesti julkaistavasta kirjasta. Sopimuksen mukaan kirjasta saatava tuotto jaetaan tasan kirjoittajien A ja B kesken ja kirja julkaistaan suuren saksalaisen kustantajan toimesta Saksassa. A toimittaa kirjaa varten valmiin materiaalin B:lle ja kirja julkaistaan sopimuksen mukaisesti. Kirjasta tulee myyntimenestys ja kustantaja tilittää myynnistä saadut tuotot B:lle. A saa kuitenkin B:ltä kuukausittain vain muutamien satojen eurojen suorituksia. A:n vaatiessa suurempaa osuutta tuotoista B vetoaa siihen, että hän on tehnyt kirjaan enemmän sivuja ja hoitanut teoksen julkaisuun liittyviä velvoitteita, joten B pidättää itsellään myös valtaosan tuotoista. Myyntitilastojen ja A:n laskelmien mukaan kirja on tuottanut yhteensä 210 000 euroa.

Mitä A:n voisi tehdä saatavansa perimiseksi B:ltä?

B on kerrotun perusteella rikkonut tehtyä sopimusta ja A:lla on selkeä peruste alkaa periä saatavaa. Vapaaehtoinen perintä ei ole tuottanut tulosta, joten A:n tulee turvautua oikeudelliseen perintään ja hankkia saatavalleen täytäntöönpanoperuste.

Asiasta ei kerrotun perusteella tuomiota, joten sellaisen vahvistaminen eurooppalaiseksi täytäntöönpanoperusteeksi ei ole mahdollista. Tuomion puuttuminen estää myös kaikkien eksekvatuurimenettelyjen käytön. Eurooppalainen vähäis-

ten vaatimusten menettelykään ei sovellu tapaukseen saatavan suuruuden vuoksi. Vaihtoehtoisiksi näyttäisi siis jäävän eurooppalainen maksamismääräysmenettely ja täytäntöönpanokelpoisen tuomion hankkiminen tavanomaisessa kansallisessa menettelyssä.

A:n kannalta ongelmallista on se, että prorogaatiosopimusta ei ole tehty. Näin ollen toimivaltainen tuomioistuin määräytyy vastaajan B kotipaikan tuomioistuimeksi Bryssel I -asetuksen 2 artiklan mukaan. A:lla ei ole mahdollisuutta saada asiaa käsiteltyä Suomessa. EMM-asetus sisältää suoran viittauksen Bryssel I -asetuksen toimivaltaa koskeviin säännöksiin, joten toimivaltainen tuomioistuin löytyy joka tapauksessa Saksasta. B:n puolalaisuudella ei ole merkitystä foorumin määräytymisessä.

On melko varmaa, että mahdollisessa eurooppalaisessa maksamismääräysmenettelyssä B vastustaisi hakijan A hakemaa maksamismääräystä, mutta tämä ei ole peruste suoralta kädeltä hylätä maksamismääräysmenettelyn käyttämistä. Tämä johtuu siitä, että vastaajan vastustamisen jälkeen maksamismääräysmenettely jatkuu hakijan niin halutessa kansallisessa menettelyssä. Näin ollen hakija ei menetä mitään hakemalla ensin maksamismääräysmenettelyä, jos verrataan prosessia tavanomaisen haastehakemuksen laatimiseen saksalaiseen tuomioistuimeen. Joka tapauksessa kannattaa suunnitella Saksassa toimivan asianajajan hankkimista ja tarvittaessa käännättää esimerkiksi alkuperäinen kirjasopimus saksaksi. Tulevia kirjaprojekteja varten olisi suositeltavaa varautua mahdollisiin oikeusriitoihin jo sopimusta laadittaessa.

Tilanne 2.

Suomessa ammattimaista perintätoimintaa harjoittava yritys A saa virolaiselta rahoituslaitokselta B toimeksiantona noin 500 kappaletta pieniin, hieman alle tuhannen euron kulutusluottoihin liittyviä saatavia. Syy B:n toimeksiantoon on se, että kaikissa tapauksissa velallinen on muuttanut kulutusluoton ottamisen jälkeen Virosta Suomeen. Kaikista noin 500 tapauksesta on olemassa Viron lainsäädännön mukainen kulutusluottosopimus ja kaikki saatavat ovat eräänty-

neet. B haluaa saatavansa mahdollisimman pikaisesti ja tarvittaessa pakko-täytäntöönpanon keinoin.

Mitä A:n kannattaa tehdä tällaisessa tilanteessa?

Saatavia on ensinnäkin niin paljon, että ensisijaisesti velallisia kannattaa suositella maksamaan saatavansa vapaaehtoisesti. Osalla Suomeen muuttaneista velallisista saattaa jopa olla sellainen illuusio, että Virossa syntyneet velat jäävät Vieroon velallisen muuttaessa Suomeen. Lisäksi voisi kuvitella, että velallisten muuton syynä saattaa olla esimerkiksi työpaikka Suomessa, joten velallisilta voidaan odottaa jonkinlaista maksukykyä.

Vapaaehtoisen perinnän jälkeen viidensadan tapauksen joukosta on saatu lisätietoa. Osa saatavista on maksettu, osa on osoittautunut riitaisiksi ja osaa velallisista ei ole tavoitettu. Jäljellä olevien tapausten osalta A:n tulee toimeksiantajan B pyynnöstä aloittaa oikeudellinen perintä.

A:lla on käytössään laaja keinovalikoima ulosottooperusteiden saamiseksi. Tilanteessa A:lla on käsissään suhteellisen homogeeninen joukko saatavia, jotka sen tulisi saada nopeasti ja edullisesti suomalaisen ulosoton piiriin. Maksamismääräysmenettely, vähäisten vaatimusten menettely ja tavanomainen suomalainen riita-asian prosessi soveltuvat kaikki menettelymuodoiksi, mutta menettelymuotojen eroista johtuen A:n tulisi löytää keinoista käyttökelpoisin.

Saatavia tulee näennäisestä homogeenisyydestään huolimatta käsitellä yksilöllisesti. Lähtökohtaisesti eurooppalainen maksamismääräysmenettely sopii suoriin ja nopeaan riidattomien saatavien perintään ja vähäisten vaatimusten menettelyä riitaiseksi osoittautuneisiin tapauksiin. Kansallisen riitaprosessin aloittaminen oikeudenkäymiskaaren mukaisesti ei asiakirjojen kääntämisedellytyksen vuoksi sovellu ensisijaiseksi menettelymuodoksi, mutta siihenkin pitää varautua niissä tapauksissa, joissa on haettu maksamismääräysmenettelyä ja velallinen vastustaa hakijan saatavaa. Vakiolomakemenettelyissä on mahdollistettu asiamiehen käyttäminen, joten A laatii hakemukset varsinaisen velkojan B nimissä. Ammattimaista perintätoimintaa harjoittavalla A:lla saattaa olla käytössään tietojärjestelmä, joka helpottaa suurten lomakemäärien täyttämistä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Euroopan Unioni on tavoitteensa mukaisesti pyrkinyt helpottamaan pääomien liikkuvuutta poistamalla valtioiden oikeusjärjestyksistä johtuvia esteitä siviili- ja kauppaoikeudellisten saatavien täytäntöönpanon tieltä. Uusilla rajatun soveltamisalan asetuksilla on raivattu tietä kokonaisvaltaisemmille uudistuksille, josta hyvänä esimerkkinä on uudistetun Bryssel I -asetuksen antaminen vuonna 2012. Voidaan väittää, että erityisesti Euroopan komissiossa oli tahtotilana jo vuosituhannen alussa säätää sisällöltään uudistettua Bryssel I -asetusta vastaava säädös, mutta kehitys on ollut hitaampaa jäsenvaltioiden vastustuksen takia.

Velkojalle on edullista tiedostaa uusien EU-asetusten olemassaolo. Modernissa Euroopassa velallinen ei pääse toiseen EU-maahan velkojaan pako. Merkittävimpänä esteenä uusien EU-asetusten laajemmalle soveltamiselle onkin velkojen asenne ja tietämättömyys rajat ylittävää perintää helpottavasta kehityksestä. Uuden Bryssel I-asetuksen soveltamisen alettua 2015 alkaa aikakausi, jolloin EU-alueella siviili- ja kauppaoikeudellisessa asiassa annettu tuomio on lähtökohtaisesti täytäntöönpanokelpoinen koko Unionin alueella. Eräällä tavalla siviili- ja kauppaoikeudellisten tuomioiden leimautuminen luonteeltaan kansallisen oikeusjärjestelmän lopputuotteeksi heikkenee ja tuomioista tulee enemmän Euroopan Unionin sisäistä oikeudenkäyttöä.

EMM-asetuksen ja EVV-asetuksen mukaiset vakiolomakemenettelyt on tehty sellaisiksi, että osapuolet pystyvät normaalitapauksessa toimimaan ilman lainopillisen koulutuksen saanutta avustajaa ja tuomioistuimessa alustavan tutkimuksen voi suorittaa muukin kuin tuomarin kelpoisuusehdot täyttävä henkilö⁵⁵. Prosessitaloudellisesti katsottuna tämä säästää sekä aikaa että molempien osapuolien oikeudenkäyntikuluja.

Euroopan kielellinen moninaisuus on rajat ylittävän perinnän ja tuomioiden täytäntöönpanon kannalta ongelma, jota tuskin koskaan pystytään lainsäädännöllä

⁵⁵ EMM-asetuksen johdannon kohta 16.

ratkaisemaan. Euroopan Unionissa on tällä hetkellä 24 virallista kieltä⁵⁶, eikä voida pitää realistisena ajatuksena, että esimerkiksi englannin kieli saavuttaisi aseman kansallisten viranomaisten yleisesti käyttämänä työkielenä. Asetuksissa on poikkeuksetta käännöksiä koskeva vaatimus, jonka mukaan käännöksen pitää olla sellaisen henkilön tekemä, jolla on kääntämiseen jossain maassa kelpoisuus. Virallinen kääntäminen maksaa yksinkertaisenkin asiakirjan kohdalla satoja euroja.

Kielellisen moninaisuuden ja lainsäätämisen ongelmista huolimatta on odotettavissa, että tuomioiden ja pääomien vapaan liikkuvuuden kannalta myönteinen kehitys Euroopan Unionissa jatkuu. Bryssel I -asetus avaa mahdollisuuksia säätää nykyistä eurooppalaista maksamismääräysmenettelyä tai vähäisten vaatimusten menettelyä toimivampia asetuksia velkojien oikeuksien toteutumiseksi koko Euroopan Unionin alueella.

⁵⁶ http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/eu-languages_fi.htm

LÄHTEET

Amsterdamin sopimus: Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta 97/C 340/01.

Bryssel I -asetus: Neuvoston asetus N:o 44/2001, annettu 22 päivänä joulukuuta 2000, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla.

Bryssel I -asetuksen uudistus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 1215/2012, annettu 12 päivänä joulukuuta 2012, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla.

Brysselin yleissopimus, solmittu 27. syyskuuta 1968, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla.

Euroopan komissio. Euroopan Unionin viralliset kielet.
http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/eu-languages_fi.htm; viitattu 3.12.2013

Euroopan siviilioikeudellinen Atlas. Eurooppalaisen maksamismääräysmenettely.
http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_fi.htm viitattu 29.11.2013

Euroopan Talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ehdotus neuvoston asetukseksi (EY) tuomioistuinten toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. (2000/C 117/02)

EMM-asetus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 1896/2006, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta.

EVV-asetus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 861/2007, annettu 11. päivänä heinäkuuta 2007, eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä.

KOM(2002) 746, Vihreä kirja eurooppalaisesta maksusuoritusmääräyksestä ja toimenpiteistä vähäisiä vaateita koskevien oikeudenkäyntien yksinkertaistamiseksi ja nopeuttamiseksi.

KOM(2009) 174, Euroopan komission kertomus asetuksen 44/2001 soveltamisesta.

KOM(2009) 175 Vihreä kirja tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetun neuvoston asetuksen 44/2001 tarkistamisesta.

Koulu, Risto. 1996. Täytäntöönpano Luganon ja Brysselin sopimuksen perusteella. Jyväskylä: Lakimiesliiton kustannus.

Koulu, Risto. 2001. Kansainvälisen rikos- ja prosessioikeuden pääpiirteet. Helsinki: Talentum.

Koulu, R., Havansi, E., Korkea-aho, E., Lindfors, H. & Niemi J. Insolvenssioikeus. 2009. Oikeuden perusteokset. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro.

Laki riitauttamattomia vaatimuksia koskevasta eurooppalaisesta täytäntöönpanoperusteesta (21.10.2005/825)

Lindfors, Heidi. 2012. Eurooppalaiset ulosottooperusteet. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Luganon yleissopimus, solmittu 16 syyskuuta 1988, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla.

Lugano II -yleissopimus; Yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla, allekirjoitettu Luganossa 30. lokakuuta 2007.

New Yorkin yleissopimus, solmittu 10. kesäkuuta 1958, ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.

Schlosser, Peter F. 2009. EU-Zivilprozessrecht, kommentar. München: Verlag C.H.Beck.

Sopimus Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta, solmittu 11. päivänä lokakuuta 1977.

Tampereen Eurooppa-neuvoston kokous 15.-16.10.1999, puheenjohtajan päätelmät:
http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_fi.htm , viitattu 14.8.2013

TEE-asetus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 805/2004, annettu 21 päivänä huhtikuuta 2004, riitauttamattomia vaatimuksia koskevan eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen käyttöönotosta.

Oikeustapaukset

C-38/98 Renault/Maxicar. Euroopan Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (viides jaosto) 11 päivänä toukokuuta 2000. Régie nationale des usines Renault SA vastaan Maxicar SpA ja Orazio Formento.

C-420/07 Apostolides/Orams. Euroopan Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (suuri jaosto) 28 päivänä huhtikuuta 2009. Meletis Apostolides vastaan David Charles Orams ja Linda Elizabeth Orams.

C-166/80 Klomps/Michel. Euroopan Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 16 päivänä kesäkuuta 1981. Peter Klomps vastaan Karl Michel.

C-228/81 Pendy Plastic/Pluspunkt. Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio (toinen jaosto) 15 päivänä heinäkuuta 1982. Pendy Plastic Products BV vastaan Pluspunkt Handelsgesellschaft mbH.